

LAPSIPERHEIDEN TUKEMINEN

Malli varhaiskasvatusikäisten lapsiperheiden toiminnalliseen tukemiseen perhetyön menetelmin

Rita Karlström ja Christine Miiros

Opinnäytetyö, kevät 2015

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) + LTO- kelpoisuus

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Karlström, Rita & Miros, Christine. Lapsiperheiden tukeminen; malli varhaiskasvatuskäisten lapsiperheiden toiminnalliseen tukemiseen perhetyön menetelmin. Diakoniamattikorkeakoulu, Helsinki, kevät 2015, 77 s., 5 liitettä.

Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) +lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Työmme oli laadullinen tutkimus, jonka tavoitteena oli haastattelujen avulla selvittää, tukisiko toiminnallinen ryhmä perheitä jaksamaan arjessa ja olisiko A-klinikan ja lastensuojelun perhetyön yhteistyön kehittämiseksi tarvetta. Halusimme myös tietää, miten perheet kokivat suunnittelemamme ryhmän sisällön.

Tarkastelimme haastattelujen sisältöjä varhaiskasvatuksen, lastensuojelun perhetyön, päihdetyön ja verkostotyön teorioihin peilaten. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Lastensuojelun perhetyö tekee konkreettista työtä perheiden tukemiseksi. Vanhempien päihteiden käyttö vaikuttaa lapsen turvalliseen kehitykseen ja siksi tutkimme myös päihdetyön teoriaa. Verkostotyö voi parhaimmillaan auttaa perheitä moniammatillisesti ja tehokkaasti.

Teoria ja haastattelut osoittivat meille, että perheet tarvitsevat tukea arjessa jaksamisessa. Haastattelujen tulokset osoittivat, että tällaiselle ryhmätoiminnalle voisi olla tarvetta ja että se vahvistaisi päihdetyön ja lastensuojelutyön yhteistyön tekemistä. Vanhempien haastatteluissa tuli kuitenkin esille, että saattaisi olla vaikeaa keskustella henkilökohtaisista asioista vieraiden ihmisten kanssa, mutta toiminnalliset osuudet koettiin hyväksi. Haastattelujen tuloksena ymmärsimme myös, että ryhmän toteuttamisessa vaaditaan huolellinen etukäteinen suunnittelu ja aikataulutus.

Työmme sisältää toiminnallisen ryhmän suunnitelman, joka on laadittu niin, että se soveltuu käytettäväksi sellaisenaan eri toimintaympäristöissä tai siitä voi poimia osia, jotka soveltuvat omien asiakkaiden tarpeisiin. Ryhmän tapaamiskertoja voi olla kunkin ryhmän tarpeiden mukainen määrä.

Asiasanat: Vertaistuki, perhetyö, vanhemmuus, vuorovaikutus, alkoholismi, toiminnallisuus.

ABSTRACT

Karlström, Rita and Miiros, Christine.

Support for families. 77 p., 5 appendices. Language: Finnish. Helsinki, spring 2015.

Diakonia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

Our thesis was a qualitative study, with interviews aiming to find out how a functional group supports families in coping with everyday life and if there is a need for the development of collaboration between the A-clinic and a child welfare family. We also wanted to know how the families respond to the content of a group sessions.

We explored the contents of the interviews through the methods of early childhood education, child welfare family, substance abuse, and network theories. We decided also to study the theory of substance abuse. Networking can as well help the families in a multiprofessional and efficient manner.

Theory and interviews showed us that families need support in coping with everyday life. Results of the interviews proved that there would be need for such a group and that it would strengthen the collaboration against substance abuse and for the benefit of child welfare. Nonetheless, the parental interviews had shown that it may be difficult to discuss personal matters with strangers, but the functional contributions were perceived as beneficial. As a result of the interviews we realized also that the group's implementation required careful prior planning and scheduling.

The planning of the functional group had been prepared in a manner that is suitable for use as such in different environments or suitable parts can be taken out.

Keywords: Peer support, family work, parenthood, interaction, alcoholism, functionality

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TYÖN LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Tutkimuksen tarkoitus.....	8
2.2 Tutkimuksellinen opinnäytetyö.....	8
3 VARHAISKASVATUS.....	11
3.1 Varhaiskasvatuksen perusteet	11
3.2 Varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot	14
3.3 Varhainen vuorovaikutus	16
3.4 Lapsen toimintatapa	17
4 LASTENSUOJELUN PERHETYÖ	19
4.1 Lastensuojelu.....	19
4.2 Perhe.....	20
4.3 Perhetyö	22
4.4 Vanhemmuuden roolikartta.....	24
5 ALKOHOLI JA PERHE	27
5.1 Alkoholiriippuvuus	27
5.2 Vanhempien alkoholin käytön vaikutus lapseen.....	29
5.3 Vertaistuki	31
5.4 Ryhmän ohjaaminen.....	32
6 VERKOSTOTYÖ	36
6.1 Työmenetelmänä verkostotyö	36
6.2 Työmenetelmänä verkostokartta	39
7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	41
7.1 Aineiston keruu ja prosessi	41
8 TULOKSET	45

8.1 Vanhempien haastattelujen tulokset.....	45
8.2 Yhteistyötahojen haastattelujen tulokset.....	50
9 POHDINTA	54
9.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	54
9.2 Ammatillinen kehittyminen	55
9.3 Johtopäätökset ja kehittämisideat.....	56
LIITE1: Kirje perheille	64
LIITE 2: Voimavaroja Vanhemmuuteen –ryhmä	65
LIITE 3: Haastattelukysymykset vanhemmille.....	75
LIITE 4: Haastattelukysymykset A-klinikalle	76
LIITE 5: Haastattelukysymykset lastensuojelun perhetyölle.....	77

1 JOHDANTO

Koemme, että tänä päivänä yhteiskunnassamme on lapsiperheitä, jotka joutuvat työskentelemään enemmän toimeentulonsa eteen. Mielestämme elämisen kustannukset, mielenterveysongelmat, eriarvoisuus ja syrjäytyminen ovat lisääntyneet, siksi perheiden jaksaminen on koetuksella. Apua ei aina ole riittävästi saatavilla, koska määrärahoja vähäosaisten hyvinvointiin on supistettu. Kaikkia päihdeperheitä ei pystytä tilastoimaan, koska perheen sisäiset ongelmat eivät aina näy ulkopuolelle (Holmberg 2003, 12).

Opinnäytetyön aiheen valinnassa meitä kiinnosti toiminnallisuus ja perheiden kanssa tehtävä työ. Meillä oli osaamista varhaiskasvatuksesta ja päihdetyöstä, mutta vain vähän kokemusta lastensuojelun perhetyöstä. Pyysimme yhteistyökumppaneiksemme Kirkkonummen lastensuojelun perhetyön ja A-klinikan, koska he työskentelevät perheiden kanssa tukemalla heitä voimavaralähtöisesti. Halusimme myös kehittää ja edesauttaa heidän keskinäistä yhteistyötä perheiden hyväksi. Yhteistyökumppaneillamme on tärkeää ammatillista osaamista työmenetelmistä ja perheiden kokonaisvaltaisesta tukemisesta. Tarkoituksenamme oli saada heidän kauttaan asiakasperheitä mukaan toiminnalliseen ryhmäämme. Ryhmä ei toteutunut, koska emme saaneet yhtään perhettä osallistumaan ryhmäämme. Pyrimme tekstissämme analysoimaan syitä siihen, miksi ryhmä ei toteutunut.

Opinnäytetyömme muuttui tutkimukselliseksi opinnäytetyöksi ja suoritimme haastatteluja sekä yhteistyökumppaneillemme että vanhemmille, jotka olisivat saattaneet olla kohderyhmäämme. Haastattelujen avulla pyrimme selvittämään onko perheillä tuen tarvetta, onko A-klinikan ja lastensuojelun yhteistyö tarpeellista ja voitaisiinko sitä kehittää sekä tukisiko suunnittelemamme ryhmätoiminta perheitä.

Tarkastelimme haastattelujen sisältöjä varhaiskasvatuksen, lastensuojelun perhetyön, päihdetyön ja verkostotyön teorioihin peilaten. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Lastensuojelun perhetyö tekee konkreettista työtä perheiden tukemiseksi. Vanhempien päihteiden käyttö vaikuttaa lapsen turvalliseen kehitykseen ja siksi tutkimme myös päihdetyön teoriaa. Verkos-

totyö voi parhaimmillaan auttaa perheitä moniammatillisesti ja tehokkaasti. Avasimme tekstissä erilaisia toiminnallisia menetelmiä perheiden tukemiseksi.

Lähetimme haastattelukysymykset yhteistyötahoillemme sähköpostitse ja haastattelimme perheitä, joiden arvelimme kuuluvan kohderyhmäämme. Kohderyhmämme oli alle kouluikäisten lasten vanhemmat, joilla olisi mahdollisesti alkoholin ongelmakäyttöä. Lopuksi pohdimme haastattelujen tuloksia ja ammatillista kehittymistämme. Toivomme, että opinnäytetyöstämme olisi hyötyä perheiden kanssa työskenteleville tahoille.

2 TYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksemme tarkoituksena oli tutkia lastensuojelun ja A-klinikan työntekijöiden ja asiakkaiden näkemyksiä suunnittelemamme ryhmän toimivuudesta ja tarpeellisuudesta. Tavoitteenamme oli selvittää A-klinikan ja lastensuojelun perhetyön tarvetta yhteistyölle ja kuulla mahdollisten asiakkaiden näkemyksiä palveluista ja ryhmän tarpeellisuudesta perheiden tukemiseksi. Ryhmätoiminnan tavoitteena oli mahdollistaa vanhemmat vuorovaikutukseen ja yhdessä toimimiseen lastensa kanssa sekä antaa välineitä arjessa jaksamiseen. Tarkoituksena oli myös mahdollistaa vertaisryhmä ja siitä saatava tuki sekä herätellä keskustelua päihteiden käyttämisestä. Opinnäytetyömme tarkoituksen ja tavoitteiden pohjalta asetimme seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Onko A-klinikan ja lastensuojelun perhetyön yhteistyölle tarvetta ja miten sitä voitaisiin kehittää?
2. Tarvitsevatko perheet tukea?
3. Voisiko suunnittelemamme ryhmätoiminta tukea perheitä jaksamaan arjessa?

2.2 Tutkimuksellinen opinnäytetyö

Alkuperäinen suunnitelmamme oli toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallisen opinnäytetyön raportissa kuvataan mitä, miten ja miksi mitäkin on tehty, mitä prosessin aikana on tapahtunut ja millaisia tuloksia on saatu (Vilkkä & Airaksinen 2003, 65–66). Tarkoituksemme oli kirjoittaa raportti produktiosta yhteistyökumppaneillemme. Toivomme, että luomamme malli yhteistyökumppaneineen olisi voinut jäädä pysyväksi toimintamalliksi Kirkkonummelle. Suunnittelemamme ryhmäkerrat (liite 2) ovat valmiita käytettäväksi sellaisenaan.

Koska ryhmätoiminta ei toteutunut, päädyimme tutkimukselliseen opinnäytetyöhön. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan tutkia pientä määrää aineistoa, joka analysoidaan huolellisesti (Eskola & Suoranta 2008, 18). Laadullisen (kvalitatiivisen) tutkimuksen

tavoite on ymmärtäminen ja määrällisen (kvantitatiivisen) yleistäminen (Kananen 2014, 26). Valitsimme opinnäytetyömme menetelmäksi laadullisen tutkimuksen, koska tutkimukseen osallistuneiden määrä oli vähäinen. Osallistujien määrä oli verrannollinen suunnittelemamme ryhmän osallistujien määrän kanssa. Kvalitatiivinen tutkimus tarkastelee asioita valituista näkökulmista ja mahdollisimman monipuolisesti. Kohdejoukon tulee olla tarkoituksenmukainen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 160–164.)

Suoritimme osan haastatteluista henkilökohtaisesti ja osan sähköpostin välityksellä. Haastattelupaikkana toimi A-klinikka ja haastateltavat perheet valitsimme käyttäen sosiaalisia kontaktejamme. Laitoimme kyselyn facebookiin ja sitä kautta saimme yhteydenottoja paikkakuntamme vanhemmilta. Hirsjärven ja Hurmeen (2001,65,89–90) mukaan on tärkeää keskustella haastateltavien kanssa etukäteen, jotta saadaan aikaan luotamuksellinen suhde. Haastatteluun on hyvä valmistautua huolellisella suunnittelulla, koska jälkeenpäin ei välttämättä pystytä enää täydentämään vastauksia. Tapasimme haastateltavat perheet ja kerroimme heille oman tarinamme ja tavoitteemme. Lisäksi kerroimme heille ryhmätoiminnan suunnitelman. Nauhoitimme haastattelut. Kirjoitimme nauhoitetut haastattelut sana sanalta puhtaaksi eli litteroimme aineiston. Sähköpostihaastattelut käytimme suorina lainauksina. Litterointi toimii muistiapuna ja auttaa yksityiskohtien havainnoimisessa. Litteroinnin tekemisessä on mahdollista merkitä myös muuta toimintaa. Siihen voi merkitä esimerkiksi tauot puheessa, haastateltavan eleet ja äänen laatu. (Tiittula & Ruusuvuori 2005,16; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 222–223.)

Valitsimme aineiston keräämiseksi teemahaastattelun, jonka avulla selvitetään tutkittavaa ilmiötä. Teemahaastattelu etenee tutkijan johdattelemana ja kysymykset on jaettu eri teemoihin. Haastattelu jaotellaan kolmeen vaiheeseen: suunnitteluvaihe, haastattelu-vaihe ja analyysivaihe. Haastattelu voi jatkua ja syventyä tarpeen mukaan. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 65–67; Tuomi & Sarajärvi 2003, 74–76.) Johdattelimme haastatteluja suunnitelmiamme mukaisesti. Olimme teemoittaneet perheiden kysymykset kolmeen osaan: 1) Taustatiedot, 2) Yhteistyötahojen tuntemus, 3) Ryhmän toiminta. Haastattelu-kysymykset olivat avoimia, joten haastateltavat joutuivat vastaamaan kysymyksiin monisanaisesti. Sähköpostihaastatteluja teimme kolme, joista kaksi vastasi ja henkilökohtaisia haastatteluja teimme viisi. Olimme varanneet tunnin jokaiselle haastateltavalle ja se oli riittävä aika.

Haastateltavien määrän ei välttämättä tarvitse olla suuri, sillä sen sisältö ratkaisee lopputuloksen (Hirsjärvi & Hurme 2001, 135). Haastatteluaineiston voi analysoida Hirsjärvi & Hurme (2001, 136.) mukaan kolmella tavalla: 1) Aineisto puretaan ja edetään analyysiin tutkijan intuition mukaisesti, 2) Aineisto puretaan, koodataan ja tehdään analyysi, 3) Purkaminen ja koodaaminen yhdistetään ja siirrytään analyysiin. Valitsimme aineiston purkamiseen intuition pohjautuvan menetelmän. Tulkitsimme vastauksia suhteessa kysymyksiin ja asettamiimme tavoitteisiin. Teimme johtopäätökset saamistamme vastauksista.

3 VARHAISKASVATUS

3.1 Varhaiskasvatuksen perusteet

Varhaiskasvatus on oleellinen osa opinnäytetyötämme, koska toinen opinnäytetyön tekijöistä halusi suorittaa lastentarhan opettajan kelpoisuuden ja toiminnalliseen ryhmään oli tarkoituksena saada osallistumaan alle kouluikäisiä lapsia ja heidän perheitään. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan alle kouluikäisten lasten elämässä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta. Sen tarkoituksena on lisätä pienten lasten kasvua, kehitystä ja oppimista. (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2014.)

Lapsella on oikeus turvalliseen ympäristöön, jossa hän voi kehittyä turvallisesti (Järvinen & Lankinen ym. 2012, 26). Lapsilähtöisyys on pedagoginen lähestymistapa, jossa kasvatuksen ja opetuksen tehtäviä lähestytään lapsen näkökulmasta (Kirkkonummen varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 8). Perhetyössä lapsilähtöisyys tarkoittaa sitä, että lapsi otetaan huomioon ja häntä kuunnellaan. Lapsilähtöisyys ei ole pelkästään sitä, että ollaan lapsimyönteisiä vaan myös sitä, että tehdään konkreettisia valintoja lapsen parhaaksi. Perhetyössä korostuu lapsen kanssa työskentely ja sen voi toteuttaa eri tavoin. Parhaimman kuvan perhetyöntekijä saa lapsesta tapaamalla häntä. (Järvinen & Lankinen ym. 2012, 26–27.)

Varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Se on ikäkausipedagogiikkaa, joka on suunnattu alle kouluikäisille lapsille. Sen tarkoituksena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista sekä kehittää lapsen persoonaa. Vanhemmat ovat lastensa parhaita asiantuntijoita, mutta perheiden tukeminen kasvatustyössä on tärkeää. Luottamuksellinen apu ja neuvonta tukevat perheitä. (Hellström 2010, 256–257; Simula 2002, 7; Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 25.) Lapsiperheiden kanssa työskenneltäessä tulee muistaa, että jokaisen perheen tarpeet ja voimavarat ovat erilaisia (Vilén, Hansen & Janhunen ym. 2010, 12).

Pienikin lapsi haluaa kavereita ja hänellä tulisi olla oikeus leikkiin ja ikätasoisin virikkeisiin. Leikki-ikäiselle motivoiva ja positiivisuutta tuottava kasvatusympäristö on tärkeä, sillä hyvä ja toimiva ympäristö vahvistaa lapsen luonnollista liikkumisen halua,

herättää lapsessa uteliaisuutta sekä innostaa lasta ilmaisemaan itseään. Kun ympäristö suunnitellaan joustavaksi, sitä voidaan muuttaa ajan tarpeiden mukaan (Stakes 2005, 17–18).

Varhaiskasvatusympäristöä suunniteltaessa on hyvä huomioida toiminnan tarkoitus ja että kaikki materiaalit ovat selkeästi omilla paikoillaan ja hyvin saatavilla. Pyrimme ryhmätoiminnan suunnitteluvaiheessa huomioimaan tämän. Varhaiskasvatusympäristö jaetaan fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen alueeseen. Fyysisen ympäristön tulee olla turvallinen ja kodinomainen, jossa lapsi voi luottaa aikuisiin. On muistettava, että lapsi katsoo maailmaa erilailla kuin aikuinen, tutkimalla maailmaa kehon ja tunteiden kautta. Psyykinen ympäristö sisältää fyysisen ja psyykkisen turvallisuuden. Säännöllinen ja jatkuva päivärytmi luo lapselle turvaa ja auttaa tuottamaan lapselle jatkuvuuden tunnetta. Lapsi oppii parhaiten saadessaan olla aktiivinen ja tehdä hänelle mielekkäitä asioita. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 30–32, 78–80; Stakes 17–18.)

Kunnan tai yksityisen toimijan järjestämästä päivähoidosta, esiopetuksesta sekä muusta avoimesta varhaiskasvatustoiminnasta muodostuu varhaiskasvatuspalvelut. Varhaiskasvatuspalvelut on keskeinen osa lapsiperheiden palvelu- ja tukijärjestelmää. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2014.) Kirkkonummen kunnan varhaiskasvatuksessa ominaispiirteitä ovat lapsilähtöisyys, lapsen osallisuus sekä pienryhmätoimintaan liittyvä tutkiva oppiminen sadutuksen, medialeikin sekä portfoliotoiminnan muodossa. Kasvatuskumppanuus sekä inklusio ovat osa Kirkkonummen kunnan varhaiskasvatusta. (Kirkkonummen varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 8.) Inklusiolla (inclusion) tarkoitamme kaikkien henkilöiden oikeutta kuulua tavallisiin yhteisöihin, huolimatta heidän erilaisesta taustastaan. Eri oppimis- ja toimintaympäristöissä opimme suhtautumaan erilaisuuteen luonnollisena asiana. Inklusio edistää oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa, ja sen keskeinen tarkoitus on huomioida erilaisten lasten tarpeet niin, ettei heitä sijoiteta omiin erillisiin palvelujärjestelmiinsä. (Lakkala 2012, 210–212.) Vammaisen, kehityksessä viivästyneen tai häiriintyneen lapsen hoito ja kasvatus järjestetään päiväkodissa niin, että he saavat tarvitsemaansa tukea. Lapsia joilla on tunne-elämän ongelmia tai muita sosiaalisia haasteita on useissa päiväkotiryhmissä. (Svärd 2000, 95).

Seuraavaksi käsittelemme Kirkkonummen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Kirkkonummen varhaiskasvatuksen lähtökohtana on lapsi ja lapsen ymmärtäminen mielikuvituk-

sen, leikin ja luovuuden avulla. Kirkkonummella toimitaan kasvatuskumppanuudessa vanhempien kanssa tukien lapsen myönteistä kasvua ja kehitystä.

Lapsilähtöisyys on pedagoginen lähestymistapa, jossa kasvatuksen ja opetuksen tehtäviä lähestytään lapsen näkökulmasta (Kirkkonummen varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 8). Lapsilähtöisyyden tarkoitus on huomioida lapsi mielipiteineen ja kuunnella häntä aidosti. Ryhmätoiminnan suunnittelussa huomioimme lapsien ikä- ja kehitystason, jotta lapsilähtöisyys voi toteutua.

Lapsen osallisuus on keskeinen asia varhaiskasvatusympäristössä. Lapsen tulee saada kokea, että hänen mielipiteillään ja tunteillaan on merkitystä ja niitä arvostetaan. Lapsen kysymyksiin vastataan ja etsitään lapsen kanssa yhdessä vastauksia niihin. Toimivassa varhaiskasvatusympäristössä lapsi saa olla mukana toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. (Kirkkonummen varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 8–9.)

Pienryhmätoiminnan tarkoituksena on tarjota lapselle mahdollisuuksia yhdessä leikkimiseen, oppimiseen, tutkimiseen ja vuorovaikutustaitojen opettelemiseen (Kirkkonummen varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 9–10). Ryhmässä lapset harjoittelevat toisten lasten huomioonottamista, itsensä ilmaisemista, kuuntelua ja yhteisten päätösten tekemistä. Pienryhmät voivat olla pysyviä tai niiden kokoonpanoa voidaan vaihdella toiminnan ja tilanteen mukaan. Pienryhmäkoko on useimmiten 2–4 lasta. (Kirkkonummen varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 9–10.)

Sadutus on vuorovaikutustapahtuma, jossa lapsen kiinnostuksen kohteet ja ajatukset tulevat näkyviksi ja samalla dokumentoiduksi. Lapsi saa päättää itse, mistä ja miten hän haluaa kertoa. Sadutuksessa ei ohjata keskustelun kulkua eikä sitä arvioida. Saduttaa voi kaksin lapsen kanssa tai ryhmässä, se yhdistää ja lähentää, rohkaisee ja lohduttaa. (Kirkkonummen varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 10.)

Medialeikin tarkoituksena on vastata mediakasvatuksen haasteisiin lapsilähtöisellä lähestymistavalla. Aikuinen mahdollistaa toiminnan tarjoamalla välineet ja tilat. Lapsi saa kehittää mediataitoja tekemisen ja luomisen kautta, luomalla omaa mediaa. (Kirkkonummen varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 10–11.) Lapsi voi esimerkiksi ottaa valokuvia ja katsoa valokuvat saman tien televisioruudun kautta.

Portfolio eli lapsen kasvun kansio tehdään yhdessä lapsen kanssa. Kansioon on tarkoitus koota lapsen tekemiä töitä, jotka kuvastavat lapsen oppimista, vahvuuksia ja osaamista. Kasvun kansio edistää vuorovaikutusta päivähoidon ja kodin välillä ja antavat tietoa lapsen ajatuksista ja kiinnostuksen kohteista. Kasvun kansiosta näkyy myös lapsen osallisuuden toteutuminen varhaiskasvatuksessa. (Kirkkonummen varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 11.)

Kasvatuskumppanuus on vanhempien ja henkilökunnan tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Toiminen pohjautuu luottamuksellisuuteen, avoimuuteen, kunnioitukseen ja tasavertaisuuteen. Kasvatuskumppanuus lähtee lapsen tarpeista ja kasvatuskumppanuudessa yhdistyvät vanhemman ja henkilökunnan tietämys lapsesta. (Stakes 2005, 31–32.) Lapsen aloittaessa päivähoiton, järjestetään ensitapaaminen lapsen kotona tai päivähoitopaikassa. (Kirkkonummen varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 11). Vanhemmille järjestetään kasvat keskusteluita vähintään kerran vuodessa.

Kunnan tai yksityisen järjestämästä päivähoidosta, esiopetuksesta sekä muusta toiminnasta, kuten avoimesta varhaiskasvatustoiminnasta muodostuu varhaiskasvatuspalvelut. Varhaiskasvatuspalvelut on keskeinen osa lapsiperheiden palvelu- ja tukijärjestelmää. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014.)

3.2 Varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot

Valitsimme varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot opinnäytetyöhömme, sillä ne ovat työvälineitä, jotka olisi hyvä huomioida työskennellessä lasten parissa. Orientaatiot luovat punaisen langan siitä, millaisia kokemuksia ja tilanteita työntekijän tulee tarjota lapsille ja muokata toimintaa oppimista varten.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisten linjausten mukaan varhaiskasvatuksen keskeiset sisällöt rakentuvat kuuden erilaisen orientaation kokonaisuuden varaan. Kyseisiin orientaatioihin kuuluvat matemaattinen, luonnontieteellinen, historiallis-yhteiskunnallinen, esteettinen, eettinen sekä uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. Orientaatio käsitteellä korostetaan sitä, että lapsi vähitellen pystyy ymmärtämään ja kokemaan ympäröi-

vän maailman monimuotoisia ilmiöitä. Jokaisella orientaatiolla on omat ilmentämisen keinot, menetelmät sekä ratkaisumallit luoda tunteita ja toimintaa (Stakes 2005, 26).

Matemaattinen orientaatio tapahtuu vertaamisen, päättelämisen ja laskemisen avulla. Tavoitteena on opastaa lasta suhtautumaan myönteisesti matematiikkaan ja ohjata lasta käsitteiden ja lukujen ymmärtämiseen. Opettely tapahtuu lapsille tuttujen ja kiinnostavien materiaalien, esineiden ja välineiden avulla. Pelit ja leikit tukevat loogisen päättelykyvyn ja ajattelun kehittymistä. (Stakes 2005, 27; Kirkkonummi 2011, 25.)

Luonnontieteellisen orientaation tarkoituksena on havainnoida ja tutkia luontoa. Luonto antaa lapselle luonnollisen kasvuympäristön. Lapset tutustutaan muun muassa kasveihin, vuodenaikojen vaihteluun sekä sääilmiöihin. Retket lähiympäristöön tarjoavat elämyksiä ja lapsi oppii arvostamaan luontoa. Päiväkodeissa suhtaudutaan myös myönteisesti kestävään kehitykseen, lajitteluun ja kierrätykseen. (Stakes 2005, 28; Kirkkonummi 2011, 25–26.)

Historiallis- ja yhteiskunnallisessa orientaatiossa sen sijaan tutustutaan menneisyyteen keskustelun, kirjojen ja esineiden avulla. Kirjat ja museot toimivat hyvänä siltana menneistä tapahtumista nykyaikaan. Perinteiset tavat ja juhlapäivien perinne ovat keskeinen osa historiallis-yhteiskunnallista orientaatiota. Isovanhemmat voivat tulla kertomaan lapsille entisajan elämäntavoista, kotioloista ja ammasteista. Monessa päiväkodissa onkin isovanhempien vierailupäivä. (Stakes 2005, 28; Kirkkonummi 2011, 26.)

Esteettisen orientaation alueeseen kuuluvat kirjallisuuden, musiikin, liikunnan, käden taitojen ja draaman tavoitteet ja sisällöt. Lapsille tarjotaan kokemuksia ja elämyksiä, mutta toiminnan lisäksi lapsen on tärkeää saada kokemuksia hiljaisuudesta ja opetella keskittymään. Omakohtaisten aistimusten avulla lapsen arvostus ja näkemykset luovat pohjan taiteen ymmärtämiselle. (Stakes 2005, 28; Kirkkonummi 2011, 27–28.)

Eettisessä orientaatiossa kasvattajat toimivat ammattieettisesti ja ovat esimerkkinä lapsille. Päiväkotikasvatus ohjaa lapsen moraalien ja tunnetaitojen kehittymistä. Arki sisältää tilanteita, joissa voidaan pohtia oikean ja väärän, hyvän ja pahan, totuuden ja valheen eroavuuksia. Lapselle annetaan mahdollisuus kokea hiljaisuus, ihmetellä ja pohtia erilaisia asioita. (Stakes 2005, 28–29; Kirkkonummi 2011, 28.)

Uskonnollis-katsomuksellisen orientaation muodostavat uskonnolliset ja hengelliset asiat ja ilmiöt. Lapsen omaan uskontoon tai katsomukseen perehdytään ja lapselle tarjotaan mahdollisuus hiljaisuuteen ja asioiden pohtimiseen. Seurakunta osallistuu päiväkotikasvatukseen vieraillemalla päiväkodissa ja kertomalla kirkkovuoden juhlapyhistä. Kirkoissa vierailu ja sen tilaisuuksiin osallistuminen on myös mahdollista. (Stakes 2005, 29; Kirkkonummi 2011, 28–29.)

3.3 Varhainen vuorovaikutus

Varhaisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan lapsen ja vanhempien välistä vuorovaikutusta lapsen ensimmäisten vuosien aikana. Lapselle syntyy varhaisessa vaiheessa taito, jonka avulla hän oppii ymmärtämään muita ihmisiä ja ilmaisemaan itseään. Yhdessä oleminen, kokeminen sekä tekeminen ovat tärkeää, vuorovaikutuksen peruselementit ovatkin antaminen ja saaminen. Vanhempien on tärkeää olla herkkänä lastensa viesteille ja vastata niihin johdonmukaisesti, näin lapselle rakentuu mielikuva siitä, että hän on tärkeä ja että hänestä iloitaan. Vuorovaikutuksen keinoja ovat eri ilmeet, eleet, liikkeet, katsekontakti ja kieli. (Alijoki 1998, 9–10; Karling, Ojanen & Sivén ym. 2009, 100–101.)

Varhaisen vuorovaikutuksen tukemisen tarvetta perustelemme kiintymyssuhdeteorialla. Kiintymyssuhdeteorian loi englantilainen lastenpsykiatri ja psykoanalyttikko John Bowlby. Hänen mukaan hyvä lapsen kehitys edellyttää tärkeiden aikuisten pysyvyyttä ja todellista läsnäoloa lapsen päivittäisessä elämässä. Kiintymyssuhdeteoria on nimensä mukaisesti teoria kiintymyssuhteista ja niihin vaikuttavista tekijöistä. (Rusanen 2011, 27.)

Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus rakentuu jo raskausaikana (Karling, Ojanen & Sivén ym. 2009, 98). Tulevat vanhemmat usein pohtivat millainen vauva heille on tulossa ja valmistautuvat tulevaan. Raskausaikana on tärkeää pysähtyä miettimään omaa lapsuuttaan ja sitä, mitä omasta lapsuudestaan haluaa siirtää tulevalle lapselle. Vanhempi voi haluta siirtää perinteitä ja arvoja omaan perheeseensä, joitakin tapoja hän ehkä haluaa välttää. Vanhemman pohtiessa omaa tapaansa kasvattaa ja tulevan kasvatuksen päämääriä, vanhemman kasvatustietoisuus on herännyt. Kasvatustietoisuus

auttaa katkaisemaan sukupolvesta toiseen siirtyneitä kasvatustapoja. (Salo & Tuomi 2008, 14.)

Vastasyntynyt lapsi on avuton ja tarvitsee selviytyäkseen elossa sekä sosiaalistumiseensa pitkäaikaista kiinnittymistä ja kiintymistä hoitajaansa. Lapsi muodostaakin ensisijaisen kiintymyssuhteen siihen henkilöön, joka on parhaiten saatavilla. Hän aktiivisesti päivän aikana ottaa kontaktia aikuiseen ja pyrkii näin pitämään yllä psyykkistä ja fyysistä läheisyyttä ja yhteyttä äitiinsä. Vauvan yhteydenpitokeinoja ovat muun muassa imeminen, itkeminen, äänteleminen, seuraaminen sekä syliin pyrkiminen. (Hautamäki 2011, 29–30.)

Perusturvallisuuden ja luottamuksen heijastuminen vaikuttaa myöhäisempiin ihmissuhteisiin, luoden pohjan minäkuvalle sekä hyvälle itsetunnolle, sekä taidon kehittää empatiakykyään. Riittävä perusturva takaa taidon kyetä tutkimaan ympäristöä leikkimisen ja oppimisen merkeissä. Lapsi opettelee ottamaan vastaan hoivaa ja tukea silloin kun sitä tarvitsee. Mikäli lasta on laiminlyöty eikä hänen tarpeisiinsa ole vastattu, lapsen on vaikea luottaa jatkossa itseensä ja muihin. Riittävän hyvään varhaiseen vuorovaikutukseen vaikuttavat turvalliset ja säännölliset rutiinit, pysyvät ihmissuhteet sekä tavallinen lapsiperheen arki. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2013.)

Varhaisen vuorovaikutuksen jäädessä puutteelliseksi, on tärkeää tiedostaa että, vuorovaikutustaitoja voidaan rakentaa ikään katsomatta. Vuorovaikutuksen tukemisessa voivat lasta ja perhettä auttaa muun muassa päiväkotien ja lastenneuvolan henkilökunta, vauvaperhetyöntekijät, perhe- ja puheterapeutit, kuntoutusohjaajat sekä kehitysvammahuollon avohuollonohjaajat. (Sosiaaliportti 2014)

3.4 Lapsen toimintatapa

Varhaiskasvatus edistää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Lapselle leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja taiteen eri alueisiin tutustuminen on luonnollinen tapa toimia ja vahvistaa samalla hyvinvointia, käsitystä itsestään ja vuorovaikutusta. Toiminnan avulla lapsi ilmaisee ajatteluaan ja tunteitaan. Toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa otetaan huomioon lapsen ominainen tapa toimia mikä ohjaa työntekijöiden tapaa toimia

lasten kanssa. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 97–102; Kirkkonummen varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 18–23.)

Lapselle on luonnollista lähestyä vaikeita kokemuksia leikin ja erilaisten tehtävien avulla kaikilla aisteillaan. Toiminta, jota lapsi itse pitää merkityksellisenä kehittää lasta eteen. Lapsen hyvinvointi edesauttaa uusien asioiden oppimista. Toiminnallisuus auttaa lasta keskittymään pidempiaikaisesti ja tekemisen kautta lapsi saa mahdollisuuden rentoutua. Lapsen ja vanhemman yhteinen tekeminen ryhmässä auttaa lasta avautumaan aikuiselle ja luottamaan häneen. (Holmberg 2003, 41–42; Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2009, 196–197.)

Leikkiminen on lapsille luonnollinen ja ominainen tapa toimia (Kirkkonummi 2011, 19; Stakes 2005). Leikki astuu lapsen maailmaan jo varhain ja se kehittyy lapsen mukana. 2-3 -vuotiaat lapset leikkivät rinnakkaisleikkiä josta he vähitellen siirtyvät vuorovaikutus ja roolileikkeihin. Lapsen innostuneisuutta oppia ja omaksua asioita kannattaa hyödyntää tarjoamalla leikinomaista toimintaa opeteltaessa uusia asioita ja tapoja. (Jarasto & Sinervo 2000, 205–211.)

Liikkuminen on lapsen hyvinvoinnin ja terveen kasvun perusta. Liikkumisen avulla lapsi tutustuu itseensä, muihin ihmisiin sekä ympäristöönsä. Päiväkodin tilat ovat helposti muokattavissa pedagogisesti siten, että arkiliikunta on osa lapsen vapaaehtoista ja ohjattua toimintaa. (Kirkkonummi 2011; Stakes 2005.)

Taiteellinen kokeminen tapahtuu musiikin, kädentaitojen, draaman, tanssimisen ja kirjallisuuden avulla, tarjoten erilaisia aistikokemuksia. Se vahvistaa samalla lapsen omaa kulttuuri-identiteettiä. Kasvattajan tehtävänä on antaa lapselle aikaa mielikuvitukselle ja luovuudelle. (Kirkkonummi 2011; Stakes 2005.)

Lapsi on luontaisesti utelias ja eri asioiden tutkiminen onkin mieluisaa. Kasvattajan tehtävänä on suunnitella toimintaa niin, että lapsella on aikaa tutustua eri ilmiöihin ja asioihin pienryhmässä tai vuorovaikutuksessa muiden lasten kanssa. Kannustava ja myönteinen varhaiskasvatusympäristö tukee lapsen tutkivaa toimintaa. (Kirkkonummi 2011, 20; Stakes 2005)

4 LASTENSUOJELUN PERHETYÖ

4.1 Lastensuojelu

Lastensuojelulaki määrittää että lapsella on oikeus hyvään ja turvalliseen lapsuuteen, jota halusimme tukea opinnäytetyömme avulla. Ryhmätoiminta olisi ollut osana avo-
huollon tukitoimia.

Lastensuojelulain tarkoituksena on varmistaa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ja kansainvälisen lainsäädännön toteutuminen jokaisen lapsen kohdalla. Laki sisältää lastensuojelun järjestämisen, avo-
huollon tukitoimet, huostaanotot, lapsen aseman sijais-,
perhe-, laitos- ja jälkihuollossa. (Järvinen, Lankinen, Taajamo ym. 2007, 53–63; Mikko-
la 2004, 77–84.)

Sosiaalihuoltolain (1982/710) tarkoituksena on määrittää sosiaalialan toiminnan perusteet. Se säätelee kuntien järjestämisvastuun, asiantuntijatoiminnan sekä sosiaalipalvelut kuntien asukkaille. Palveluja lapsiperheille ovat kasvatus- ja perheneuvonta, sosiaalityö ja perhehoito. (Järvinen, Lankinen, Taajamo ym. 2007, 53–63.)

Lastensuojelulaki (2007/417) on uudistettu vuonna 2007 ja sen tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun. Uudistetussa lastensuojelulaissa on otettu huomioon perhetyön tärkeys. Vanhemmalla tai muulla huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsesta, mutta viranomaisten tulee tukea heitä ja tarjota riittävän aikaisin apua ja tukea. Perhe tulee ohjata tarvittaessa lastensuojelun asiakkaaksi. Lastensuojelun tulee tarjota riittävät palvelut ja tukitoimet. Kunta vastaa palvelujen tuottamisesta tai tarjoamisesta. Lastensuojelun toteutuessa asiakkaalle tehdään lastensuojelutarpeen selvitys, asiakassuunnitelma ja tarvittaessa heille järjestetään avo-
huollon tukitoimia. Näitä voivat olla esimerkiksi lastensuojelun perhetyö, tukiperhetoiminta, taloudellista tukemista, loma- ja virkistystoiminta sekä mahdolliset kuntoutumista tukevien hoito- ja terapiapalveluiden mahdollistaminen. (Järvinen, Lankinen & Taajamo ym. 2007, 53–57.)

Lastensuojelu perustuu lapsikeskeiseen perhelähtöisyyteen, jossa lapsen etu on etusijalla, mutta perhe huomioidaan kokonaisvaltaisesti. Lastensuojelutarpeen taustalla on tavallisia muutoksia elämässä ja erityisen haastavia ja suuria muutoksia elämässä. Syitä voi olla esimerkiksi laiminlyönnit, lasten turvattomuus sekä vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat. (Bardy 2009, 39–42; Holmberg 2003, 17–19.) Jokainen perhe tulee kohdata yksilöllisesti, sillä mitä lähemmin perheen kanssa pääsee työskentelemään, sitä selvemmäksi käy tilanteiden moninaisuus. Lastensuojelun tarkoituksena on tarjota palveluita ja tukea lapsille ja lapsiperheille, mutta samalla arvioida vanhemmuutta ja valvoa lapsen etua joskus jopa vastoin vanhempien tahtoa (Pösö 2007, 65–66).

4.2 Perhe

Perheellä ei ole yksiselitteistä määritelmää, mutta perhe on yhteiskunnassa keskeinen instituutio (Karling, Ojanen & Sivén ym. 2009, 22). Suomalaisessa ja länsimaisessa kulttuurissa perhe ja sukulaiset erotetaan toisistaan, mutta monissa muissa kulttuureissa perheisiin kuuluu myös muita suvun jäseniä. Perheet luokitellaan lapsettomiin, lasten kanssa asuviin avio- ja avopareihin, yhden vanhemman perheisiin sekä rekisteröityihin mies- ja naispareihin. Lapsiperheiksi luokitellaan perheet, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia. Siihen kuuluu lapsi ja lapsen viralliset huoltajat ja huoltajuus voi olla määritelty myös muulle, kuin biologiselle vanhemmalle. (Vilén, Hansen, Janhunen ym. 2010, 10.)

Perhesuhteet ovat tärkeimpiä ihmisten elämään vaikuttavia ihmissuhteita. Ne pohjautuvat vastuuseen, hoivaan ja huolenpitoon. Työskenneltäessä perheiden kanssa on tärkeää aloittaa siitä, ketkä perheeseen kuuluu. Jokaisella perheellä on erilaiset tarpeet ja voimavarat jotka tulee työskentelyssä ottaa huomioon. Erilaiset perhetyypit haastavat perheiden kanssa työskenteleviä pohtimaan asioita eri näkökulmista. Erilaisia perhetyyppejä ovat ydinperheet, yksinhuoltajaperheet, uusperheet, adoptioperheet, sateenkaariperheet, monikulttuuriset perheet, sijaisperheet sekä lapsettomat perheet. (Haapio, Koski & Paavilainen 2009, 36–37; Vilén, Hansen, Janhunen ym. 2010, 10–24.)

Ydinperheellä tarkoitetaan perhettä, jossa asuu vanhemmat ja heidän yhteiset lapsensa. Vaikka suomessa erilaiset perhetyypit ovat vuosien varrella yleistyneet, on edelleen

avioparin muodostama lapsiperhe yleisin. (Karling, Ojanen & Sivén ym. 2009, 23; Vilén, Hansen, Janhunen ym. 2010, 13.)

Yksinhuoltajaperhe on äidin tai isän muodostama perhe yhdessä lapsen kanssa. Viidesosa kaikista suomen lapsiperheistä on yksinhuoltajaäitien perheitä. Avioerojen lisääntyminen sekä mahdollisuus hankkia lapsi yksin keinoalkuisesti sekä adoption kautta kasvattavat yksinhuoltajien määrää. (Karling, Ojanen & Sivén ym. 2009, 24; Vilén, Hansen, Janhunen ym. 2010, 13–14.)

Uusperhe on perhetyyppi, jossa avo- tai avioparilla toisella tai molemmalla on alle 18-vuotias lapsi tai lapsia edellisestä liitosta. Näin ollen kyse on eronneiden tai leskeksi jääneiden uudesta liitosta, jossa on syntynyt lapsia. Näissä perheissä ainakin toisen puolison lapsista asuu suurimman osan ajan uusperheen taloudessa. (Karling, Ojanen & Sivén ym. 2009, 24; Vilén, Hansen, Janhunen ym. 2010, 14.)

Adoptioperheet ovat perheitä, joissa lapsen biologisten vanhempien oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät lapsen adoptiovanhemmille. Suurin osa suomessa tapahtuvista adoptioista on kotimainen adoptio. Kotimaisissa adoptioissa työskennellään lapsen, lapsensa luovuttavien sekä lasta toivovien perheiden kanssa. Adoptiossa tärkeintä on huolehtia lapsen edusta ja löytää hänelle pysyvä ja turvallinen koti. Lapsi saa uudessa perheessään oikeuden adoptiovanhempiensa sukunimeen, elatukseen, huoltajuuteen sekä perintöön. Adoptiosuhde on purkamaton. (Vilén, Hansen, Janhunen ym. 2010, 15.)

Sateenkaariperheeksi kutsutaan lapsiperheitä, jonka muodostavat nais- tai miespari tai ei-heteroseksuaalinen yksinhuoltaja. (Vilén, Hansen, Janhunen ym. 2010, 16–18.) Sateenkaariperheiden kirjo on laaja ja perheet ovat keskenään hyvinkin erilaisia. Yleisin sateenkaariperhemuoto on naisparin muodostama ydinperhe, jossa lapsen vanhemmuus jaetaan keskenään. Molemmat vanhemmat ovat yleensä myös lapsen juridisia vanhempia. (Sateenkaariperheet 2014.)

Monikulttuuriset perheet ovat perheitä, jossa molemmat vanhemmista ovat maahanmuuttajia sekä perheitä, joissa toinen on suomalainen ja toinen ulkomaalaistaustainen. Monikulttuurisuus syntyy taloudellisten, poliittisten ja yhteiskunnallisten tekijöiden sekä ihmisten vapaaehtoisten valintojen pohjalta. Perhe voi näin ollen muuttua toiseen

maahan omasta valinnasta tai ulkoisesta pakosta. (Vilén, Hansen, Janhunen ym. 2010, 19–20.)

Sijaisperheeksi kutsutaan perhettä, johon on lastensuojelullisista syistä sijoitettu juridisesti kuulumaton lapsi. Sijaisperhe toimii oman perheen ulkopuolella hoitoa tarvitsevan lapsen kasvu- ja elinympäristönä omien vanhempien sijasta. Sijaisperheeksi voi ryhtyä sellaiset perheet, joissa on asiat kunnossa ja voimavaroja ja aikaa vastaanottaa uusi lapsi ja tutustua häneen kaikkine vaatimuksineen ja tarpeineen. (Vilén, Hansen, Janhunen ym. 2010, 20–22.)

Lapsettomat perheet ovat perheitä, joissa säännöllisestä yrittämisestä huolimatta nainen ei ole tullut raskaaksi. Lapsettomuus on perheelle iso kriisi, jossa yhdistyvät traumaattinen ja kehityskriisi. On olemassa myös perheitä, jotka tahallisesti jäävät lapsettomiksi. Näitä perheitä arvioidaan olevan muutama tuhannesta. Tulevaisuudessa lapsettomuuden on arvioitu kasvavan. (Vilén, Hansen, Janhunen ym. 2010, 23.)

4.3 Perhetyö

Perhetyö määritellään uudessa lastensuojelulaissa yhdeksi avohuollon tukitoimeksi. Nykyistä perhetyötä pidetään lastensuojelun ja kotipalvelun historiallisen kehityksen tuloksena. Lisäksi siihen on vaikuttanut myös Suomalainen neuvolatoiminta, päivähoito ja koulujen kehittynyt oppilashuolto. (Järvinen, Lankinen & Taajamo ym. 2007, 50.) Tavoitteena on, että perhetyötä voitaisiin tarjota ennen kuin perhe tarvitsee varsinaisia lastensuojelun tukitoimia ja huostaanotot vähenisivät. (Järvinen, Lankinen & Taajamo ym. 2007, 11–12.) Aina näin ei kuitenkaan ole vaan perheen tilanne on jo voinut kriisiytyä. Tällöin perhe voidaan velvoittaa ottamaan vastaan perhetyötä. Perhetyön tavoitteena on perheen tilanteen selvittäminen ja yhdessä perheen kanssa tavoitteiden asettaminen muutoksen aikaansaamiseksi (Järvinen, Lankinen & Taajamo ym. 2007, 43–44).

Lastensuojelun perhetyö on yksi auttamisen muodoista kunnissa. Perhetyöntekijöitä on aivan liian vähän, joten kaikki perheet eivät saa apua. Kirkkonummella toimii kaksi perhetyöntekijää (Kirkkonummi 2014). Lastensuojelun perhetyöntekijät olivat opinnäytetyöprojektimme alussa mukana yhteistyökumppaneina. Heillä oli kiinnostusta kehittää

A-klinikan ja heidän välistä yhteistyötä. Valitsimme perhetyön teoreettiseksi lähtökohdaksi, sillä katsoimme sen olevan tärkeä tukimuoto perheille. Olimme tutustuneet etukäteen perhetyön keinoihin ja menetelmiin, jotka vaikuttivat meistä hyviltä ja tehokkailta perheiden tukemisessa.

Perhetyötä voidaan tehdä ja kuvata monista eri näkökulmista ja toimintaympäristöistä. Lähes kaikkea perheiden parissa tehtävää työtä voidaan kutsua perhetyöksi. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27–28.) Keskitymme tässä työssä kuitenkin vain Kirkkonummen lastensuojelun perhetyöhön. Kirkkonummen neuvola tarjoaa myös perhetyötä keskittyen odotusaikaan, vauvaikään, parisuhteeseen ja vanhemmuuteen. Systemisen näkemyksen mukaan perheessä kaikki vaikuttaa kaikkeen ja ihmisten välinen vuorovaikutus on keskeistä (Rönkkö & Rytönen 2010, 89–91).

Perhetyön haasteena on saada muutettua perheiden toimintatapoja ja vahvistaa perheiden sosiaalisia verkostoja ja vertaistuen mahdollisuutta. Perhetyön ammattilaiset haluavat työskennellä yhteistyössä perheiden rinnalla sen sijaan, että perheet olisivat pelkkiä auttamistoimien kohteita. He näkevät perheet vastuullisina, oman elämänsä asiantuntijoina. (Pohjola 2005, 43–45.) Perhetyön tarkoituksena on, että perhettä autetaan kokonaisvaltaisesti. Perheenjäsenillä on erilaisia tarpeita ja voimavaroja, jotka otetaan huomioon perheen tilannetta arvioidessa ja heidän kanssaan työskennellessä. Perheen toimivuutta vahvistaa se, että jokainen perheenjäsen tulee kuulluksi. Joskus perheen eri jäsenten tarpeet ovat ristiriidassa keskenään, jolloin lapsen etu menee kaiken edelle, kuitenkin niin, että vanhempiakin tuetaan. Perhetyötä tehdessä joudutaan myös miettimään perheen tilannetta yhteiskunnan normien mukaisesti niin, että turvallisuus, hyvinvointi ja jokaisen oikeudet toteutuvat. (Rönkkö & Rytönen 2010, 38–39.)

Perhetyötä tehdään usein perheiden kotona, heidän arkielämäänsä tarkastellaan ja arvioidaan, jotta löydetään sopiva perhetyön muoto. Perhetyön muotoja voivat olla perhetaapaamiset, keskustelut, kotikäynnit ja perhekuntoutus. Perhetyötä tehdään vanhemmuuden, kasvatuksellisen, parisuhteen ja perheen sisäisen vuorovaikutuksen näkökulmista. Perheen voimavarojen esiintuominen ja hyödyntäminen on tärkeää. Perheillä voi olla huolia, joita he eivät uskalla tuoda esille, mutta perhetyöntekijän on osattava ottaa vaikeatkin asiat puheeksi. Työntekijän on tärkeää ymmärtää perheen huolia ja toimintatapoja, mutta hänen ei tarvitse hyväksyä niitä. (Vilén, Hansen & Janhunen 2010, 40–45.)

Perheille on tärkeää myös konkreettisen avun saaminen kodinhoitoon ja arjen käytänteisiin. Perhetyötä tehtäessä ei ole olemassa yhtä ainoaa työskentelytapaa, vaan kunkin perheen kanssa sovitaan heille sopiva toimintamalli. Vuorovaikutus asiakkaan kanssa on perhetyön keskeisin työmenetelmä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 40–42.)

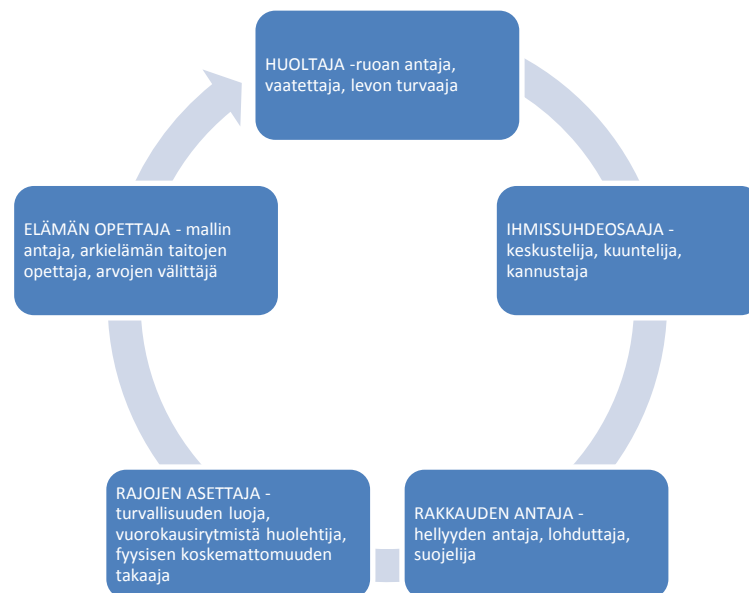
Perhetyön menetelmät vaihtelevat kunnittain eri organisaatioiden mukaan. Kirkkonummella tarjotaan kotipalvelun perhetyötä, jossa työntekijät pääasiassa auttavat lasten hoitamisessa ja kotitöissä, lastensuojelun perhetyötä, joka tarjoaa ennaltaehkäisevää ja korjaavaa lastensuojelutyötä ja neuvolan perhetyö, joka tarjoaa tukea vauvaperheille. Yksi tärkeimpiä perhetyön menetelmistä on perheen haastattelu ja havainnointi. Haastattelussa on tärkeää esittää kysymyksiä, jotka ovat avoimia. Asiakkailla on näin ollen mahdollisuus vastata monipuolisesti. Suljetuissa kysymyksissä vuorovaikutus jää pintapuoliseksi, joten niitä tulee välttää. Johdattelevia kysymyksiä tulee käyttää harkiten, koska esimerkiksi lapsi voi helposti vastata niin, miten kuvittelee kysyjän haluavan kuulla. Kysymysten avulla on mahdollista, että asiakkaan ajatukset ja elämäntilanne tulevat kuulluksi. Havainnoitaessa perhettä on hyvä miettiä etukäteen mitä perheestä haluaa havainnoida. Työntekijän olisi hyvä saada reflektoida havaintojaan toisten työntekijöiden kanssa, jotta havainnot eivät jäisi yksipuoliseksi. Havainnoinnin kohteita voivat olla esimerkiksi kuinka vanhempi kohtelee lasta fyysisesti tai emotionaalisesti, miten vanhempien välinen vuorovaikutus toimii ja miten lapsi toimii tilanteessa. (Vilén, Hansen & Janhunen 2010, 49–55.)

4.4 Vanhemmuuden roolikartta

Valitsimme vanhemmuuden roolikartan työskentelyvälineeksi, sillä sen avulla voidaan tarkastella vanhemmuuden eri osa-alueita. Vanhemmuuden roolikartta soveltuu kaiken ikäisten lasten vanhemmuuden arviointiin. Roolikartan avulla voi pohtia ja keskustella vanhemmuudesta ja vanhemmuuden eri rooleista.

Varsinais-Suomen lastensuojelunkuntayhtymän henkilökunta kehitti vanhemmuuden roolikartan vuonna 1998 helpottamaan työntekijöitä ja vanhempia hahmottamaan osatekijöitä, joista vanhemmuus koostuu. Roolikartta toimii työvälineenä perheiden kanssa työskennellessä, ja auttaa vuorovaikutuksen luomiseen. Vanhemmuudesta halutaan kes-

kustella ja etsiä roolikartan avulla vastauksia vanhemmuuden mukana tuomiin kysymyksiin. Roolikartta toimii sekä korjaavassa että ennaltaehkäisevässä työssä. (Helminen 2001, 58–63; Tapio, Seppänen & Hyppönen ym. 2010,136–144.) Vanhemmuus on monitasoinen tehtävä, jonka sisällöstä jokaisella meistä on omat käsitykset. Tiedetään, että lapsi tarvitsee rajoja ja rakkautta, mutta se mitä se käytännössä tarkoittaa, voi osalle vanhemmista olla epäselvää. Vanhemmuus saattaa näyttää monimutkaiselta ja sekavalta, joskus jopa kaottiselta. Vanhemmuuden roolikartan tarkoitus on selkeyttää ja jäsentää vanhemmuutta. Vanhemmuuden roolikartassa on viisi keskeistä osa-aluetta, jotka ovat huoltaja, rakkauden antaja, ihmissuhdeosaaja, rajojen asettaja sekä elämän opettaja. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 10–11, 24.)

KUVIO 1. Vanhemmuuden roolikartta (Mukaiillen Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä 2011,103.)

Erityisen tärkeä on huoltajan rooli, sillä sen tehtävänä on muodostaa arjen rutiinit ja huolehtia arjen sujumisesta. Pienelle lapselle huoltajan rooli on elintärkeä. Hän huolehtii lasten riittävästä ravinnosta, vaatetuksesta, levosta, puhtaudesta, ympäristöstä ja ulkoilusta sekä erilaisista virikkeistä. Mikäli lapsi sairastuu, hän vastaa lapsen lääkitsemisestä ja vie lapsen lääkäriin. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 24–25.)

Rakkauden antaja antaa lapselle rakkautta ja hellyyttä, sekä lohduttaa tarvittaessa. Hän huomaa lapsessa hyvää ja suojelee lasta, hyväksyen lapsen sellaisena kun hän on. Rakkauden antamisen edellytyksenä on, että huoltaja osaa rakastaa ja huolehtia myös itsestään ja omasta jaksamisestaan. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 25–26.)

Ihmissuhdeosaaja on kuunteleva vanhempi, joka kannustaa lasta. Hän on vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa ja hyväksyy lapsen erilaiset tunteet. Vanhemman tehtävänä on auttaa lasta ristiriidoissa ja sanoittaa tarvittaessa lapsen tunteita. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 27–28.)

Rajojen asettajana vanhemman keskeinen tehtävä on taata lapselle turvallinen lapsuus, jossa rajojen asettaminen on tärkeää. Rajat auttavat lasta tuntemaan olonsa turvalliseksi. Vanhempi uskaltaa sanoa ei ja kestää lapsen pettymykset. Hän huolehtii lapsen vuorokausirytmistä ja valvoo sääntöjen noudattamista. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 28–30.)

Viides ja viimeinen vanhemmuuden rooli on elämän opettaja. Huoltajan tehtävänä on opettaa lapselle hyviä tapoja ja arvoja, huolehtien oikeudenmukaisuudesta ja yhteiskunnallisten arvojen noudattamisesta. Yhdessä opetellaan sosiaalisia taitoja, muun muassa huomioimalla toiset ja odottamalla omaa vuoroa. Vanhempi järjestää lapselle vakaumusten mukaisia juhlapäiviä ja auttaa lasta liittymään omiin juuriin ja kulttuuriin. Hän vanhempana toimii mallina ja esimerkkinä lapselle, ottaen vastuun omasta käyttäytymisestään. Elämän opettajan tehtävänä on ohjata ja opettaa lasta arkielämän taidoissa. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 26–27.)

5 ALKOHOLI JA PERHE

5.1 Alkoholiriippuvuus

Koimme haasteelliseksi löytää suomenkielistä kirjallisuutta vanhempien alkoholin käytön vaikutuksista lapsien kasvuun ja kehitykseen. Olemme kuitenkin nähneet, kuinka se on vaikuttanut monien lasten elämään negatiivisesti ja halusimme toiminnallisen ryhmän avulla antaa tukemme osalle näistä perheistä. Arjessa jaksamisen tueksi valitsimme viikkokalenterin laatimisen, verkostokartan ja vanhemmuuden roolikartan, koska uskoimme, että arjen strukturoiminen auttaisi turhautumiseen ja väsymisen ehkäisemiseen, jolloin tarve alkoholin käyttämiseen saattaisi vähentyä.

Alkoholin käytön syynä pidetään sen positiivisia vaikutuksia tunnetiloihin ja mielihyvän tuottamista. Positiiviset tuntemukset voivat olla myös tiedostamattomia, jolloin alkoholin käyttö voi lisääntyä vailla tietoista tahtoa. Alkoholin ja huumeiden ominaisuudet vaikuttavat aivojen mielihyvätointoihin ja aiheuttavat siten riippuvuuden. Alkoholiriippuvuus luokitellaan sairaudeksi länsimaisessa tautiluokituksessa. (Kiianmaa 2013, 43–45; Mäkelä 2013, 121–122; Huttunen 2013, 13–14.)

Toistuva alkoholin käyttö voi johtaa alkoholiriippuvuuteen ja alkoholismin syntymiseen. Alkoholin käytön ollessa riippuvuuskäyttöä alkoholia käytetään jatkuvasti ja pakonomaisesti. Riippuvuus voi olla fyysistä, psyykkistä, henkistä ja sosiaalista. Toleranssi on kasvanut, eikä käyttäjä pysty hallitsemaan käyttöönsä. Käytön vähentäminen tai lopettamisen yrittäminen aiheuttaa vieroitusoireita. Alkoholista tulee elämää ohjaava tekijä. Alkoholin käytön hallitsemattomuus aiheuttaa lisääntyviä alkoholimääriä ja kertoja. Alkoholin käyttäminen heikentää terveydellistä ja sosiaalista hyvinvointia sekä vaikeuttaa perhe-elämää ja ansiotyön hoitamista, jolloin taloudelliset ja sosiaaliset ongelmat lisääntyvät. Fyysinen riippuvuus ilmenee niin, että elimistö on tottunut aineeseen ja jos päihteen vaikutus loppuu, ilmaantuu fyysisiä vieroitusoireita. (Holmberg 2010, 36,40; Kiianmaa 2013, 44–45.)

Psyykkinen riippuvuus puolestaan ilmenee pakonomaisena tarpeena ja himona saada ainetta sekä psyykkisen helpotuksen tunteen saavuttamisena. Sosiaaliseen riippuvuuteen

liittyy vuorovaikutus ja ihmissuhteet. Alkoholia käyttävästä ryhmästä on vaikea erota ja toisaalta alkoholin käyttäminen yhdistää. Henkinen riippuvuus liittyy ajatuksiin ja elämänkatsomukseen ja alkoholin käyttö edustaa tiettyjä arvoja, uskomuksia ja ihanteita. Alkoholia ja muita päihteitä käytetään usein uskonnollisissa rituaaleissa ja hengellisyyden saavuttamisessa. (Holmberg 2010, 36,40; Kiianmaa 2013, 44.)

Alkoholiriippuvuuden syntyyn vaikuttavia tekijöitä ei osata varmuudella sanoa. Perinnöllinen alttius, biokemiallinen muutostila ja mielenterveyden häiriöt saattavat kaikki osaltaan vaikuttaa riippuvuuden syntyyn. Pylkkäsen (2013, 105) mukaan heikentynyt kyky sietää ahdistusta, tunnereaktioiden hallitseminen, epävakaata persoonallisuushäiriötä sekä ehjän itsetunnon ylläpitämisen vaikeus liittyvät usein alkoholiriippuvuuteen ja nämä näyttävät olevan yleistymässä.

Alkoholin runsas käyttö aiheuttaa myös sosiaalista haittaa ja saattaa johtaa syrjäytymiseen. Työttömyys ja työkyvyttömyys, väkivallan uhka, onnettomuusalttius ja ihmissuhdeongelmat luetaan sosiaalisiksi haittoiksi. Alkoholin käyttäjän lähiympäristö kärsii usein myös alkoholin haitoista, joutumalla esimerkiksi henkisen ja fyysisen väkivallan uhriksi. Syrjäytyminen vaikuttaa myös koko yhteiskuntaan ja sen turvallisuuteen. Syrjäytymisellä alkoholin käytön yhteydessä tarkoitetaan kasaantunutta huono-osaisuutta, joka voi johtua työttömyydestä ja pitkittyneestä toimeentulo-ongelmista. Tällöin elämänhallinta koetaan haasteelliseksi ja se voi aiheuttaa psyykkistä pahoinvointia sekä fyysisiä ja psyykkisiä sairauksia. Alkoholin runsas käyttö voi johtaa alkoholiriippuvuuteen. (Kotovirta & Österberg 2013, 84–86.)

Päihdehuoltolaki (1986/41) on säädetty turvaamaan päihteiden ongelmakäyttäjien oikeutta saada omalta kunnaltaan päihdehuollon palveluja, jotka tukevat hänen toimintakyvyn ylläpitämistä ja vähentää sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Lain mukaan kunnan on järjestettävä päihdehuollon palveluja tarpeen mukaan.

Alkoholin käytön määrän ja laadun ottaminen puheeksi asiakasta tavatessa (mini-interventio = lyhytneuvonta) kaikessa hoitotyössä on havaittu hyväksi käytännöksi. Mahdollisimman varhainen puuttuminen alkoholin ongelmakäyttöön voi edesauttaa toipumista ja alkoholin käyttäjän totuttuihin tapoihin voidaan saada muutoksia ennen kuin ongelmat kasvavat hallitsemattomiksi. Kun alkoholiongelma on havaittu, asiakas

ohjataan hoitoon, jossa laaditaan hoitosuunnitelma. (Holmberg 2010, 26–27, 101.) Kunnan tulee järjestää palveluja itse tai hankkia ne muilta palvelujen tuottajilta. Hoitoa voi saada avo- tai laitospalveluna ja on tärkeää, että ongelmakäyttäjän läheisille ja perheille tulee tarjota myös apua (Päihdehuoltolaki 1986/41).

Kirkkonummen päihdehuoltoa tarjoavat A-klinikka ja Nissnikun kuntoutuskeskus. A-klinikalla aloitetaan hoito tilannearvioinnilla. Tämän jälkeen tarvittaessa aloitetaan hoitosuhde, jossa käsitellään asiakkaan elämää ja elämäntilannetta keskustelujen avulla usein yksilöhoitona. A-klinikan muita palvelumuotoja ovat pari-, ryhmä- ja perheterapia sekä korva-akupunktio. Asiakas voi käydä A-klinikalla päivystysvastaanotolla ja avokatkaisussa tai sovitusti ajanvarauksella. Nissnikun kuntoutuskeskukseen pääsee A-klinikan tai työterveyshuollon lähetteellä. Nissnikun kuntoutuskeskus tarjoaa katkaisuja vieroitushoitoa sekä laituskuntoutusta. (Kirkkonummi 2014; Mäkelä & Murto 2013, 94–95.)

5.2 Vanhempien alkoholin käytön vaikutus lapseen

Lasten kokemuksia vanhempien alkoholin käytöstä on vaikea tutkia. Perheissä, joissa käytetään runsaasti alkoholia, lapsi ei välttämättä itse kerro tilanteestaan eikä sitä voi nähdä päällepäin, tai sitten lapsi on liian nuori osatakseen kertoa itse perheen tilanteesta. Terveystieteiden tutkimukset osoittavat, että lapsen jo äitiysneuvolassa ja pystyy seuraamaan lapsen kehitystä ja kartoittamaan riskejä. (Holmberg 2010, 13–14.) Päivähoidossa kasvatushenkilöstö voi seurata lapsen hyvinvointia säännöllisesti ja viime kädessä lastensuojelu voi puuttua laiminlyödyn lapsen tilanteeseen. Ennaltaehkäisevään perhetyöhön panostamisen tulisi olla tärkeämpää kuin mitä se tällä hetkellä on. Varhaisella puuttumisella voitaisiin ehkäistä suurimpia haittoja.

Lapsi voi joutua kokemaan monenlaisia traumaattisia kokemuksia kuten esimerkiksi turvattomuutta, laiminlyöntiä ja fyysistä tai henkistä väkivaltaa. Usein lapsen elämää leimaavat pelko, häpeä ja syyllisyys. Nämä vaikuttavat erityisesti lapsen sosiaaliseen ja tunne-elämän kehittymiseen sekä omanarvontunteen ja persoonallisuuden kehittymiseen. Lapsen energia kuluu arjessa selviytymiseen ja hänen luovuutensa kärsii. Lapsi voi hakea huomiota keneltä tahansa, jolta sitä voi saada. Lapsella on tarve miellyttää

muita ja hän saattaa olla ahdistunut. Lapsen fyysinen kehitys voi häiriintyä esimerkiksi jos lapsen ravitsemista laiminlyödään tai hän ei saa nukkua riittävästi. Hänen oma alkoholikäyttönsä saattaa alkaa varhemmin kuin muilla. Lapsi voi myös joutua kantamaan vastuuta esimerkiksi pienemmistä sisaruksistaan liian nuorena. (Holmberg 2003, 8–9; Ahlström 2013, 69; Templeton i.a. ; Holmberg 2010, 76–77.)

Humalahakuinen juominen näyttäytyy lapsen silmissä pelottavalta. Humalassa olevan vanhemman käytös muuttuu ja hän saattaa puhua lapselle vieraita asioita, herättää hänet kesken unien tai käyttäytyä muuten omituisesti. Lapsi ei ymmärrä syytä, mutta hän saattaa tuntea vihaa kun humalainen vanhempi käyttäytyy oudosti. Vihan tunteminen voi aiheuttaa lapsessa syyllisyyttä ja häpeää, mutta toisaalta lapsi on lojaali vanhemmalleen ja rakastaa ja tukee tätä, vaikka itse kärsiikin. (Holmberg 2003, 13.) Päihdeperheessä on usein rauhatonta ja vuorokausirytmit saattavat olla sekaisin. Lapsi oppii kantamaan vastuuta vanhempansa juomisesta ja saattaa syyttää itseään siksi ja ettei pysty auttamaan vanhempansa tai olemaan hänelle riittävä. Lapsi voi joutua myös vanhempiensa riidan välikappaleeksi ja kokee jälleen huonommuutta, koska ei voi miellyttää molempia vanhempia. Lapsi ei koe itseään tärkeäksi, koska vanhempien tarpeet menevät hänen tarpeidensa edelle. Hän saattaa kokea usein pettymyksiä ja epävarmuutta ja hän ei ehkä uskalla enää luottaa aikuisiin. (Holmberg 2003, 14–15; Holmberg 2010, 80–81.)

Lapselle kehittyy usein oma rooli perheessä selviytymisen helpottamiseksi. Näitä rooleja on vastuunkantaja, syntipukki, näkymätön lapsi ja hassuttelijan rooli. Vastuunkantaja huolehtii kodista ja sisaruksista ja on lojaali vanhemmilleen. Syntipukki nähdään perheessä syyllisenä kaikkeen, hän saattaa satuttaa itseään ja muita ja saattaa alkaa itse käyttämään päihteitä jo varhain. Näkymätön lapsi yrittää sopeutua ja olla mahdollisimman hiljainen ja huomaamaton. Hassuttelija käyttää huumoria selviytyäkseen tilanteista, hän yrittää hauskuuttamalla saada muut paremmalle tuulelle, hän kantaa myös vastuuta. Kaikkien näiden roolien kantajat kuitenkin piilottavat todelliset tunteensa ja syrjäytyvät muista ihmissuhteista, koska eri roolien yhteensovittaminen on vaikeaa. On vaikeaa olla ja leikkiä muiden lasten kanssa, jos kotona on joutunut kohtaamaan vaikeita asioita. Päihdeperheen lapsi saattaa kokea myös perheväkivaltaa, yksinäisyyttä, hylätyksitulemisen tunnetta ja hänen perusturvallisuutensa on uhattuna. (Holmberg 2003, 15–19; Holmberg 2010, 84–86.)

Päihdeongelma vaikuttaa koko perheeseen, mutta usein päihdehoitoa tarjotaan kuitenkin vain päihdeongelmaiselle ja muu perhe jää hoidon ulkopuolelle. Vanhemman fyysisen ja psyykkisen kunnon koheneminen vie paljon voimia, joten on tarkoituksenmukaista antaa aikaa toipumiselle. Vanhemman keskittyessä omaan toipumiseensa, hänellä ei ole voimavaroja huolehtia lapsesta. Kun vanhempi on saanut itseään hieman kuntoutettua, olisi tärkeää ottaa lapsi mukaan kuntoutukseen ja tukea lapsen ja vanhemman suhdetta. (Ruisniemi 2006, 165–167.)

5.3 Vertaistuki

Pohdimme toimintakertoja suunnitellessamme, että vanhemmat voisivat hyötyä vertaistuesta, koska perheillä oli tarkoitus olla samankaltaiset haasteet lapsiperheen arjessa ja vanhempien alkoholin käyttämisessä.

Vertaistuella tarkoitetaan ryhmää, joka kokoontuu säännöllisesti jakamaan kokemuksia ja ajatuksia. Ryhmän jäsenillä on samankaltaisia kokemuksia ja he jakavat niitä samantilaisessa elämäntilanteessa olevien ihmisten kanssa vastavuoroisesti. Vertaistuessa on keskeistä, ettei ihminen ole yksin elämäntilanteessaan tai ongelmissaan ja että jokainen tuntee itsensä tärkeäksi ryhmän jäseneksi. Tänä päivänä on tapana korvata usein vertaistutkimuksella luonnolliset läheisverkostot (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2014; Taitto 2002, 22.)

Vertaistuessa auttaminen perustuu osapuolten omiin kokemuksiin. Se ei ole ammatillista. Vertaistuki voi olla kahdenkeskistä tuen antamista ja saamista, tai ryhmätyöskentelyä, jolloin ryhmän ohjaajana voi toimia vertainen, koulutettu vapaaehtoinen tai ammattilainen. Vertaistuki voi olla omaehtoisia toimintaa, yhteisöjen tai järjestöjen organisoimaa toimintaa, kolmannen sektorin ja ammattilaistahon järjestämää tai ammattilaistahon järjestämää toimintaa. Vertaistuen avulla ihminen saa kokemuksen siitä, ettei ole tilanteessaan yksin. Ihminen voi saada omaan tilanteeseensa uusia näkökulmia ja perspektiiviä, koska toinen voi olla prosessissaan eri vaiheessa. Vertaistuen avulla ihminen voi saada käytännön ohjeita ja tietoa tilanteestaan, sisältöä elämään, yhdessä tekemistä ja ystäviä. Vertaistuki ei ole terapiaa, mutta siihen voi kuulua terapeutteja. Vertaistuki perustuu osallistujien keskenään jakamiin kokemuksiin, ajatuksiin

ja tunteisiin. Vertaistukiryhmässä pätee vaitiolovelvollisuus. (Sosiaaliportti 2013; Taitto 2002, 22, 78.)

Jos vertaisryhmässä on ohjaaja, tämän tulee olla perehtynyt käsiteltävään aiheeseen. Hänen tehtävänsä ei ole tulkita, vaan toimia ohjaajana ryhmää tilanteen ja tarpeen mukaan. Hän voi aloittaa keskustelun, pyytää ryhmäläisiä osallistumaan keskusteluun ja jakaa puheenvuoroja niin, että jokainen tulee kuulluksi. Ryhmässä ei ole pakko puhua. Keskusteluissa voidaan käsitellä menneisyyttä, nykypäivää ja myös tulevaisuutta. Tavoitteena on osallistujien asenteiden muuttuminen ja tarkoituksena on löytää keinoja arjessa selviytymiseen. Ryhmäläisille on tärkeää saada kokea, että hänen tunteensa ja ajatuksensa ovat tärkeitä. Ryhmän jäsenet voivat olla eri vaiheissa tilanteissaan. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2002, 206–210.)

Vertaistuki ja erilaiset yhteisölliset työskentelytavat voivat auttaa ja vaikuttaa perheen arkeen ja jaksamiseen. Perheille suunnattuja vertaistukiryhmiä voi olla esimerkiksi äitilapsikerhot, vanhempainkahvilat sekä asukaspuistot. (Rönkkö & Rytönen 2010, 42.)

Alkoholiongelmasta kärsivälle yleisempiä vertaistukiryhmiä Suomessa ovat Alcoholics Anonymous eli Nimettömät Alkoholistit, jossa noudatetaan tiettyä 12-askeleen ohjelmaa ja mihin osallistuminen on ilmaista. A-kiltojen Liitto tarjoaa päihteetöntä tukea arkielämään keskustelu-, liikunta- ja muina vapaa-ajan toimintoina. A-killat ovat itsenäisiä yhdistyksiä ja heidän tarjoamansa ryhmät järjestetään tarpeiden ja resurssien mukaan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014.)

5.4 Ryhmän ohjaaminen

Sosiaalityössä käytettävä ryhmätyöskentely on yksi monista työvälineistä. Ryhmää voidaan käyttää henkilökohtaisen kasvun saavuttamiseksi ja ongelmien ennaltaehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Ryhmää voidaan käyttää apuna myös yksilön ja perheiden voimaannuttamiseksi sekä yhteiskunnassa selviytymiseksi. Ryhmän toiminnan tulee olla tavoitteellista. Ryhmän ohjaajan tehtävänä on huolehtia käytännön järjestelyistä ja auttaa ryhmäläisiä tunteiden ilmaisemisessa ja tulkitsemisessa sekä huolehtia tavoitteiden

saavuttamisesta. (Jauhiainen & Eskola 1994,34,139–140; Mäkinen, Raatikainen, Rahikka ym. 2009, 147–152.)

Tärkeintä ryhmän suunnitteluvaiheessa on miettiä tavoitteita ryhmälle. Ohjaajan tulee valmistautuessaan selvittää osallistujien lukumäärä, ikä sekä mahdolliset erityispiirteet. Hyvä olisi selvittää myös, onko ryhmään osallistujilla aikaisempaa kokemusta toiminnallisista menetelmistä. Asiaan perehtyminen etukäteen, auttaa suunnittelemaan mahdollisimman oikeanlaista toimintaa osallistujille. Toimintatuokioita miettiessä tulee huomioida käytettävä tila ja aika sekä hankittava tarvittava materiaali ja kokeilla sen toimivuus etukäteen. Ohjaajan tulee laittaa kaikki tarvittavat välineet esille, jotta niitä ei tarvitse kesken ohjaustilanteen alkaa etsiä. Tärkeää ennen ryhmän aloittamista on perehtyä mahdollisiin ohjeisiin, jotta ohjaaja osaa ohjata selkeästi ja johdonmukaisesti. (Leskinen 2009, 17; Kalliola, Kurki, Salmi & Tamminen-Vesterbacka 2010, 87–88.)

Ryhmän toiminnan tavoitteita voivat olla informatiivisuus, vuorovaikutukselliset tai henkilökohtaiset tavoitteet. Informatiivisuuden ollessa tavoitteena, meidän ryhmässämme, olisimme voineet käsitellä päihteidenkäytön vaikutuksia lapseen ja aikuiseen, lapsen tarpeiden ymmärtämistä, lapsen näkökulman nostamista esiin. Vuorovaikutukselliset tavoitteemme olisivat olleet vertaistuki, sekä olisimme toivoneet ryhmän saavuttavan yhteisöllisyyttä ja luottamuksen syntymistä sekä sosiaalisten suhteiden ja taitojen lisääntymistä. Henkilökohtaisia tavoitteita puolestaan olisivat olleet tunteiden tunnistaminen, itsetunnon vahvistaminen, uusien toimintamallien oppiminen, vanhemman roolin näkeminen sekä toivon herättäminen. (Taitto 2002, 78–79.)

Ryhmän ohjaamisessa on huomioitava, että tilanteet elävät, eivätkä aina mene suunnitelmien mukaisesti. Toiminnallisten tilanteiden onnistuminen riippuu muun muassa osallistujien motivaatiosta ja vireystilasta. Jokin tuokio voi sopia paremmin toiselle ryhmälle tai henkilölle. Ohjaajan ei kannata loukkaantua epäonnistumisesta, vaan hänen kannattaa tehdä havaintoja mikä ei onnistunut ja reflektoida toimintaa uudelleen. Toiminnallisen ohjaamisen taitoja tulee harjoitella. (Leskinen 2009, 17.)

Toiminnan alkaessa ryhmän ohjaajan tulee esittäytyä ja kertoa omasta taustastaan jotta. Se lisää luottamusta ja vähentää pelkoja ryhmäläisiltä. Näin osallistujat saavat myös varmuuden siitä, että ohjaaja tietää mitä on tekemässä. Tämän jälkeen ryhmäläiset saa-

vat esittäytyä, jolloin jokainen tulee kuulluksi ja nähdyksi. Esittäytymiskierroksen jälkeen on hyvä sopia ryhmän tavoitteista ja aikataulusta. (Leskinen 2009, 18.)

Olimme keskenämme sopineet työnjaon, joka on tärkeää jos ohjaajia on enemmän kuin yksi. Ohjaajan tehtävänä on toimia ryhmässä johtajana, joka huolehtii asioiden sujumisesta ja organisoimisesta. Tärkeää on kannustaa ryhmäläisiä työskentelemään ja heittäytymään mukaan tilanteisiin. Hänen tehtävänä on antaa tasapuolisesti kaikille osallistujille palautetta ja taata, että työskentely onnistuu rauhallisesti. Tarvittaessa ryhmäläisiä kannattaa kannustaa auttamaan myös toisiaan ja tekemään yhteistyötä, mikäli tehtävät ovat sen luonteisia. (Leskinen 2009, 18.)

Kalliola ym. (2010, 108–110) mukaan ryhmän elinkaari muodostuu neljästä vaiheesta. Ensimmäinen vaihe on tutustumisvaihe, jolloin otetaan kontaktia toisiin ryhmäläisiin. Toinen vaihe on klikkiytymisvaihe, jossa ihmisten välille syntyy suhteita ja ihmiset uskaltavat jo olla omana itsenään. Kolmannessa vaiheessa alkaa työskentelyvaihe, joka nimensä mukaisesti tarkoittaa aiheen parissa syvällisempää työskentelyä. Viimeinen vaihe on lopetusvaihe, jolloin ryhmäläiset alkavat irtaantua toisistaan.

Ryhmämme oli tarkoitus kokoontua viisi kertaa (liite2). Ensimmäinen kerta olisi ollut tutustumista ja informointia, mutta myös toimintaa. Seuraavilla kerroilla olisimme toivoneet ryhmäytymisen etenevän ja tehneet toiminnallisia tehtäviä. Viimeisellä kerralla olisimme koonneet yhteen ryhmän antia ja päättäneet ryhmätapaamiset. Päättötapaamiseenkin on hyvä asettaa tavoitteita. Olisi hyvä varmistaa, että ryhmän jäsenet ovat ymmärtäneet ja löytäneet itselleen tarpeelliset tukiverkostot ja että heillä on usko ja toivoa tulevaisuudessa. Ryhmän toiminnan lopettaminen on hyvä olla tiedossa jo heti ryhmien ensimmäisestä tapaamiskerrasta lähtien. (Taitto 2002, 87.)

Olimme suunnitelleet ohjauksellisen ryhmän, jonka tarkoituksena oli yhdistää samankaltaisten haasteiden kanssa elävät perheet. Yhdessä määritelty haaste toimii ryhmän lähtökohtana, johon ryhmän ohjaajien on tarkoitus puuttua ohjauksen ja toiminnan avulla. Ohjaajan tarkoituksena ei ole antaa valmiita vastauksia, vaan saada ryhmäläiset jakamaan keskenään havaintoja haasteiden ratkaisemiseksi. Ryhmän dynamiikka muodostuu ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta. Se kertoo henkilöiden välisistä keskinäi-

sistä suhteista, rooleista ja ryhmän tilanteesta. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka ym. 2009, 150; Kalliola ym.2010, 108–109.)

Ryhmätoiminnan päätteeksi on hyvä pyytää palautetta toiminnan kehittämiseksi. Palautetta voidaan pyytää myös osallistujien omien kokemusten jäsentämiseksi. (Taitto 2002, 89; Kalliola ym. 2010,90–91.) Meidän ryhmässä olimme suunnitelleet palautteen antamisen jokaiselle kerralle, mutta viimeisellä kerralla meillä oli tarkoituksena pyytää kirjallista anonyymiä palautetta.

6 VERKOSTOTYÖ

6.1 Työmenetelmänä verkostotyö

Verkostotyöskentely on nykyaikainen työmuoto. Suomessa verkostotyötä on kuitenkin alettu tehdä jo 1980-luvun lopulta lähtien. Moniammatillisessa verkostotyössä voidaan hyödyntää asiantuntemusta, vaikka asiantuntija ei olisikaan tavannut asiakasta. Eettisesti olisi suotavaa, että asiakas olisi aina läsnä verkostopalavereissa. Asiakkaan osallisuus sitouttaa asiakkaan paremmin suunniteltaviin toimenpiteisiin. Verkostopalavereissa koontuu moniammatillinen työryhmä. Palavereissa mietitään perheen asioita kokonaisvaltaisesti. Verkostopalavereissa vaihdetaan ajatuksia, tietoja ja tehdään yhdessä päätöksiä moniammatillisista näkökulmista. Verkostopalaveriin olisi suotavaa ottaa mukaan myös asiakkaan omaisverkostot, koska tällöin asiakkaan voimavarat moninkertaistuvat. (Karling, Ojanen & Sivén ym. 2009, 306–307; Seikkula & Arnkil 2009, 6.)

Verkostopalavereiden tarkoituksena on turvata apu perheille ja tapaamisia tulee järjestää riittävän usein joko yksilö tai verkostopalaverin muodossa. Kaikkien perheenjäsenten tulee tulla kuulluiksi, se edellyttää työntekijöiltä kykyä kuunnella jokaista perheen jäsentä. Verkostopalaverissa myös perheen jäsenet keskenään kuulevat toistensa ajatuksia. (Karling, Ojanen & Sivén ym. 2009, 306–307; Seikkula & Arnkil 2009, 53.)

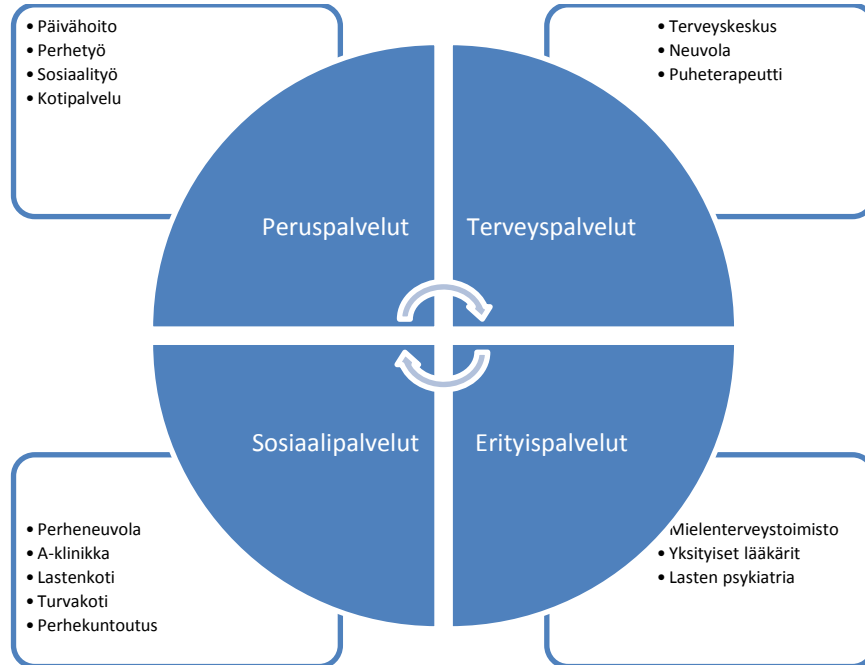
Verkostot muuttuvat perheiden tilanteiden mukaan. Myös työntekijöiden työnjaot ja toimintatavat muuttuvat tilanteiden eläessä. Verkostotyön edut tulevat esille kun työntekijät tietävät keneen tulee olla yhteydessä, kun tarvitaan ammatillista täydennystä. Verkostotyössä vastuun jakaminen voi olla joskus epäselvää, se saattaa johtaa turhiin tapaamisiin ja toisten ajan tuhlaamiseen. Tuhlattu aika voi johtaa avun tarvitsijan tilanteen ajautumisen kriisiin. (Seikkula & Arnkil 2009, 13.)

Verkostotyön haasteena voidaan pitää sitä, että tapaamiseen varattu aika ei ole riittävä ja työn organisointi on rakennettu yksilötapaamisiin. Asiakkaan ääni voi helposti jäädä kuulumattomiin. Osa työntekijöistä kuitenkin yrittävät muuttaa toimintamallia ja he antavat asiakkaalle tilaa ja aikaa osallistua vuoropuheluun. Työntekijän tulee itse kehittyä työn tekemisessä. Työntekijän työaika kuluu usein palavereissa ja lyhyissä asiakas-

tapaamisissa, mutta uudelleenorganisoinnilla olisi mahdollista vähentää päällekkäistä työn tekoa. Verkostoyhteistyö mahdollistaa työntekijälle toisten työntekijöiden tuen, aikaa ja rahaa säästyä, eikä vastuu kuormita yksittäistä työntekijää niin paljoa. (Karling, Ojanen & Sivén ym. 2009, 306–307; Seikkula & Arnkil 2009, 7.)

Onnistuneen verkostopalaverin lähtökohtana on dialogisuus. Dialoginen keskustelu muotoutuu jokaisessa tapaamisessa siihen osallistuvien ehdoilla. Tarkoituksena on, että jokainen kertoo oman näkemyksensä ongelmasta. Hyviksi käytänteiksi on Seikkulan & Arnkilin (2009, 56–58) mukaan osoittautunut se, ettei perheiden näkemyksiä tulkita liikaa, vaan tehdään täydentäviä kysymyksiä. Lisäksi omia ajatuksia ja havaintoja tulee puhua ääneen, jotta saadaan erilaisia näkemyksiä perheen tilanteesta kuuluville ja työntekijän tehtävänä on huolehtia siitä, että keskustelu etenee.

Lapsiperheet tarvitsevat tuekseen toimivan verkoston, joka takaa tarvittavat sosiaali- ja terveyspalvelut.

KUVIO 2. Sosiaali- ja terveyspalvelut (Mukaillen Helminen 2006, 30.)

Yhteistyötahoille suunnatussa haastattelussamme ilmeni, että yhteistyötä tehdään laajalti eri toimijoiden kanssa, mutta perheiden kanssa tehtävään työhön toivotaan koulutusta tulevaisuudessa.

Erittäin monipuolista verkostoitumista useiden tahojen kanssa. Vertais-toimijoiden kanssa, kuten A-kilta, AA, Team Niksula ja Kisu ry sekä seurakunta. Kokonaisuudessaan perusturvan eri toimijoiden kanssa. Näistä keskeisimmät ovat Sosiaalitoimi, Lastensuojelu, Terveyskeskus, Työllistämisyksikkö Toimari ja mielenterveyspalvelut. Verkostotyötä teemme myös asiakkaan omien verkostojen kanssa, kuten perheen, läheisten ja työterveyshuollon kanssa. Lisäksi olemme verkostoituneet muiden päihdetoimijoiden ja kuntien sekä kaupunkien päihdetoimijoiden kanssa. Se on äärettömän tärkeää! Nykyiset yhteistyökäytännöt ovat erittäin toimivia. Meillä on säännöllisiä yhteistyöpäiviä, joissa sovimme toimintatavoista ja yhteistyöstä. Meillä on viikoittain yhteisiä asiakastapaamisia ja tiivis hyvä kontakti. (Asiantuntija 1, sähköposti 27.10.2014.)

Olimme yllättyneitä ja tyytyväisiä siitä, miten monien tahojen kanssa A-klinikalla on yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään kunnan, kolmannen sektorin ja asiakkaan omien läheisten kanssa. Vaikuttaa siltä, että yhteistyön tekeminen on keskeinen osa A-klinikan tavoitteellisessa toiminnassa.

Tällä hetkellä nykyiset toimintamallit toimivat mielestäni hyvin. Kehittämistä voisi hakea kenties lisäämällä koulutukseen enemmän perhekeskeisen työtteen koulutuksia, jotta saisimme hieman uusia toimintamalleja työhön. (Asiantuntija 1, sähköposti 27.10.2014.)

Haastateltavan mielestä on hyvä kehittää omaa ammattitaitoa ja toimintamalleja. Se kertoo mielestämme siitä, miten kunnianhimoista ja tavoitteellista työtä A-klinikalla halutaan tehdä.

Pyrimme aina huomioimaan koko perheen hoidon suunnittelussa. Pääpaino on toki asiakkaan omassa kuntoutusprosessissa, sillä siinä edistyminen auttaa aina koko perhettä ja lähipiiriä. Tarvittaessa vastaanottoaika sovi-taan pariskunnalle tai koko perheelle, jotta kaikkien ääni ja ajatukset tulevat kuuluville. (Asiantuntija 1, sähköposti 27.10.2014.)

Tämän mukaan A-klinikalla työskennellään kokonaisvaltaisesti asiakkaan tukemisessa ja tarvittaessa huomioidaan koko perheen tukeminen.

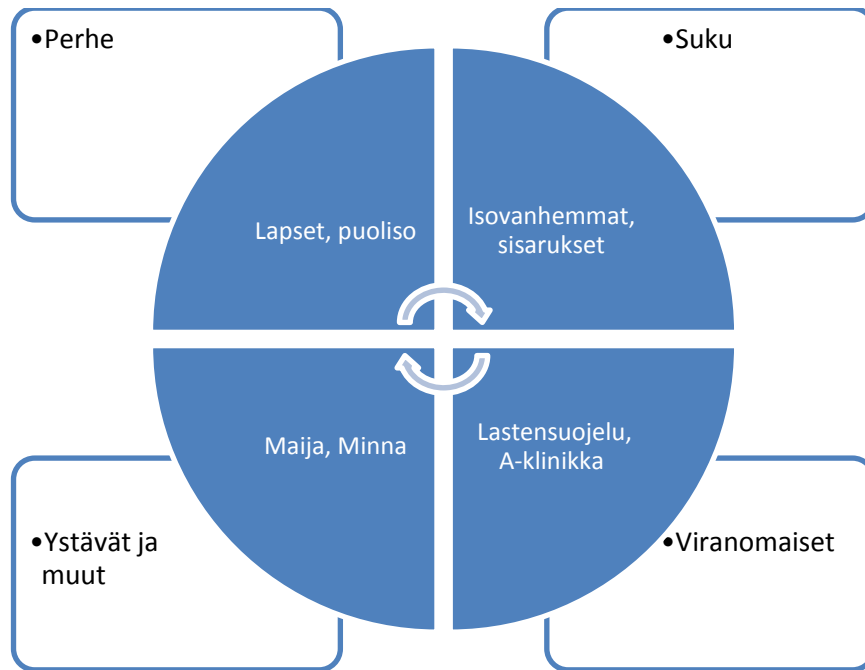
6.2 Työmenetelmänä verkostokartta

Valitsimme työmenetelmäksi verkostokartan, sillä sen avulla voidaan kuvata hyvin yksilön verkostot. Työskennellessämme sosiaali- ja terveysalalla olemme usein tekemisissä asiakkaan verkoston kanssa. Halusimme pysähtyä miettimään verkostojen merkitystä yksilön ja perheen hyvinvoinnille. Mielestämme hyviä kysymyksiä karttaa tarkasteltaessa on muun muassa: Millä suhteilla on sinuun positiivinen vaikutus, entä negatiivinen? Mitkä suhteet tukevat sinua? Voisiko joitain suhteita vahvistaa ja voisiko joistain suhteista päästää irti? Kysymyksien pohjalta voi herätä mielenkiintoisia ja antoisiakin keskusteluja, joista asiakas hyötyy.

Verkostokartan avulla voidaan kartoittaa asiakkaan tukiverkostoja ja miettiä mahdollisen tuen ja yhteistyötahojen tarvetta selkeällä ja helpolla tavalla. Samalla selvitetään kartan avulla ne ihmissuhteet, jotka ovat asiakkaan kannalta positiivisia ja mitkä puolestaan negatiivisia. Luonnolliseen verkostoon kuuluu perhe, sukulaiset, ystävät, opiskelija ja työkaverit ja muut tutut. Viranomaisverkostoihin sen sijaan kuuluu esimerkiksi neuvola, päiväkotit, koulu ja muut sosiaali- ja terveyspalvelut. (Karling, Ojanen&Sivén ym. 2009, 307.)

Verkostokartta jaetaan neljään osaan (Seikkula 1994, 22). Asiakas itse sijoitetaan keskelle karttaan, perhe ja suku sijoitetaan kartan yläosaan ja muut sosiaaliset suhteet alaosaan. Verkostokartan yläosa kuvaa pysyvyyttä ja siihen kirjatut suhteet ovat pitkäkestoisia. Verkostokartan alaosan ihmissuhteet sen sijaan vaihtuvat elämäntilanteen mukaan. (Seikkula 1994, 30.)

Karttaan sijoitetut ihmissuhteet voidaan piirtää kolmiona ja ympyröinä, jotka kuvaavat naisia ja miehiä, jotka sijoitetaan itsestä sopivan etäisyyden päähän. Lopuksi yhdistetään viivalla ne ihmiset, jotka ovat toistensa kanssa tekemisissä. Verkostokarttaa tarkastellessa on hyvä esittää kysymyksiä, kuten ketkä ovat kartassasi ja samalla pohtia niitä ihmissuhteita ketkä kartasta puuttuvat kokonaan. (Karling, Ojanen&Sivén ym. 2009,307; Terveyden ja hyvinvointilaitos 2015).

KUVIO 3. Verkostokartta. (Mukaiillen Seikkula 1994,22.)

Ympyrän malliseen verkostokarttaan voi merkitä omaan elämään vaikuttavat ihmissuhteet ja niitä tarkastellessa voidaan pohtia suhteiden hyötyjä ja haittoja. Lapselle voidaan tehdä oma kartta avustettuna tai saduttamalla.

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

7.1 Aineiston keruu ja prosessi

Kirjoitusprosessimme alkoi ideapaperin esittelyllä. Laadimme ohjeiden mukaan ideapaperin ja esittelimme sen koulussa opettajille ja muille opiskelijoille syksyllä 2013. Ideapaperistamme saimme palautetta, koska olimme valinneet kolme yhteistyökumppania, mutta suositeltava maksimimäärä olisi kaksi yhteistyökumppania. Rajasimme seurakunnan pois yhteistyötahoistamme. Tämän jälkeen kirjoitimme suunnitelman heti samana syksynä ja esitimme sen koulussa. Saimme palautetta ja teimme tarpeelliset korjaukset, jonka jälkeen jatkoimme kirjoittamista, ideointia, lähdekirjallisuuteen tutustumista ja reflektointia. Olimme yhteydessä yhteistyötahoihimme ja sovimme tapaamiset. Käsikirjoitusta laadimme keväällä 2014 ja se hyväksyttiin koululla. Haimme tutkimusluvan keväällä 2014 ja saimme sen. Jatkoimme opinnäytetyön teorian kirjoittamista kevään ja kesän aikana ja suunnittelimme kutsut ryhmään syksyksi. Suunnittelimme myös ryhmäkertojen sisällöt valmiiksi.

Olimme yhteydessä yhteistyötahojen kanssa puhelimitse ja sähköpostin välityksellä useita kertoja ja tapasimme heitä keväällä 2014. Sovimme, että saamme tilat ryhmän käyttöön A-klinikalta sekä materiaaleja toimintatuokioiden toteutukseen perhetyöltä. Yhteistyötahojen tärkein tehtävä oli markkinoida toiminta-ajatuksemme perheille ja saada heidät motivoitumaan toimintaamme mukaan. Lisäksi sovimme, etteivät yhteistyötahot olisi itse toimintatuokioissa läsnä. Me luovutamme valmiin työn analyysineen heidän käyttöönsä. Ryhmien oli tarkoitus kokoontua elo- syyskuussa 2014.

Ensimmäisessä yhteistyötapaamisessa kerroimme tarkemmin suunnitelmastamme ja keskustelimme rakentavasti yhteistyötahojemme kanssa siitä, mitä meidän tulisi huomioida ryhmän ohjaamisessa. Sovimme työnjaon ja aikataulun. Perhetyön ohjaaja ehdotti, että menisimme esittämään hankkeemme myös lastensuojelun tiimille, jotta he tietäisivät tavoitteemme, kun he etsivät perheitä ryhmäämme. Tässä vaiheessa hämmennyimme monista kysymyksistä, jotka olivat vielä auki. Presentaatiossa lastensuojelun työntekijöille kadotimme punaisen langan työstämme, koska emme olleet valmistautuneet riittävän hyvin tilanteeseen ja heidän esittämänsä kysymykset saivat fokuksemme kar-

kaamaan. Emme olleet varanneet riittävästi aikaa keskenämme työmme suunnitteluun ja työnjakoon. Tarkoituksemme oli toteuttaa nimenomaan perhetyötä ryhmässämme, mutta tätä emme osanneet kertoa riittävän selkeästi lastensuojelun tiimille.

Myöhemmin lastensuojelun perhetyön esimies ilmoitti meille sähköpostitse vetäytyvänsä hankkeesta lomautuksien ja henkilökunnan vähyyden vuoksi. Olimme sopineet ryhmien kokoontumisien aikataulut niin, että emme enää ehtineet etsiä uutta yhteistyökumppania, vaikka yritimme tiedustella neuvolan perhetyön tilannetta. Heille aikataulu oli liian nopea. Yhteistyö A-klinikan kanssa jatkui. A-klinikka markkinoi ryhmää tekemämme esitteen avulla omille asiakkailleen.

Syksyllä menimme järjestämään ensimmäistä tapaamistamme A-klinikalle. Koska asiakkaita ei tullut paikalle, meillä oli mahdollisuus keskustella yhteistyökumppanimme kanssa. Keskustelimme ryhmän toiminnasta ja siitä, miksi asiakkaita ei tullut. Saimme hyvää ja rakentavaa palautetta ja huomasimme puutteita ryhmän suunnittelussa. Emme olleet pohtineet riittävästi työnjakoa ja keskustelun aiheita sekä ryhmän tapaamisten ajankohta oli huono ja liian aikaisin elokuussa. Työnjaossa olisi tullut miettiä tarkemmin, kumpi johdattelee keskustelua, kumpi tarkkailee perheiden välistä vuorovaikutusta ja millä kriteereillä vuorovaikutusta tarkastellaan. Olimme molemmat ohjanneet ryhmiä aikaisemmin, mutta emme olleet ohjanneet yhdessä, joten keskinäinen jakaminen oli haastavaa. Saimme yhteistyötaholtamme palautetta keskustelun aloittamisesta, koska olisimme ottaneet puheeksi alkoholin käyttämisen heti aluksi. Hänen mukaansa se olisi voinut herättää vastustusta ja epäluottamusta meitä kohtaan, joten päädyimme valitsemaan keskustelun avaamiseksi alkoholin yleisellä tasolla. Ryhmän toteuttamisen aikatauluun emme voineet enää vaikuttaa. Kirjasimme palautteen ja huomioimme sen seuraavaa ryhmäkertaa suunnitellessamme. Toivoimme, että seuraavalla kerralla tulisi vielä perheitä ja päätimme lisäksi itse markkinoida ryhmäämme. Tästä huolimatta perheitä ei tullut ryhmäämme. Tämän jälkeen pohdimme miten jatkamme toiminnallisen opinnäytetyömme tekemistä ilman perheitä?

Koska laatimamme suunnitelma ei toteutunut, päädyimme opettajan ohjauksen myötä suorittamaan haastatteluja, joiden avulla pyrimme selvittämään, miksei ryhmä toteutunut ja mitä olisimme voineet tehdä toisin. Kysyimme miten potentiaaliset asiakasperheet olisivat hyötäneet verkostojen tarkastelemisesta, arjen strukturoimisesta, vanhempien

roolikartan tekemisestä ja yhdessä tekemisestä? Kysyimme myös miltä heistä olisi tuntunut jakaa omia arjen haasteita ja kokemuksia muiden ryhmäläisten kanssa ja olisiko nämä tukenut perheen jaksamista arjessa. A-klinikalta haastattelimme esimiestä ja päihdeterapeuttia, joka tekee asiakastyötä. Heiltä saimme arvokasta palautetta ja ohjausta ryhmän ohjaamisesta, alkoholiongelman puheeksi ottamisesta sekä perheiden tukemisesta toiminnallisoin keinoin. Lastensuojelun perhetyöntekijöille esitimme samat kysymykset, kuin A-klinikan työntekijöille, mutta kysyimme lisäksi siitä, mikä vaikutti heidän motivaatioonsa jättäytyä pois. Lastensuojelun perhetyön tiimiltä emme saaneet vastauksia kysymyksiimme määrääjässä. Litteroimme saamamme haastatteluvastaukset syksyllä 2014 ja täydensimme niiden avulla kirjallista tuotostamme. Jätimme työmme esitarkistukseen joulukuussa 2014.

Ryhmän muodostamisen haasteena olimme pitäneet sitä, että emme saa riittävästi perheitä osallistumaan tai jos perheet eivät ryhmäydy. Emme olleet huomioineet sitä mahdollisuutta, että perheitä ei tule ollenkaan. Tarkoituksemme oli ollut jättää työmme esitarkistukseen lokakuussa 2014, mutta jouduimme siirtämään sitä, jotta ehtisimme suorittaa haastattelut ja analysoida ne.

Vuoden kestäneen prosessin aikana mukana oli Kirkkonummen A-klinikka. Heidän mielestään ideamme oli hyvä ja yhteistyön kehittäminen lastensuojelun ja A-klinikan välillä oli tärkeää. He näkivät meidän tavoin tarpeellisena matalan kynnyksen palvelun tarjoamisen päihteitä käyttäville lapsiperheille. A-klinikan työntekijöillä oli tahtoa etsiä meille perheitä, mutta heillä ei ollut montaa lapsiperhettä asiakkaina juuri sillä hetkellä. Mietimme olisimmeko voineet itse markkinoida ryhmää esimerkiksi paikallisessa lehdessä ja ilmoitustauluilla?

Olimme pohtineet valmiiksi menetelmät ryhmän ohjaamiseen ja perustelleet niiden tarpeellisuutta perheiden tukemiseksi. Jätämme ne tähän prosessin osaksi, sillä haluamme tarjota mahdollisimman kattavan kuvauksen suunnittelemastamme toiminnasta ja sen hyödyistä perheille. Haluamme, että ne tukevat mahdollista tulevaa ryhmätoimintaa ja sen etukäteisvalmisteluja.

Valitsimme verkostokartan työvälineeksi ryhmän ohjaamisessa, koska perheiden on hyvä pysähtyä miettimään omaa ihmissuhdeverkostoaan. Paperille piirrettynä verkosto

avautuu konkreettisenä ja sitä on helpompi tarkastella yhdessä. Perheille voi olla yllätys oman verkoston suppeus tai laajuus. Perhetyöntekijän tehtävänä on auttaa jäsentämään ja rohkaista luomaan uusia tukiverkkoja tai ylläpitämään jo olemassa olevia verkostoja. Verkostokarttaan on hyvä palata uudestaan, kun perhetyö on päättymässä. (Järvinen, Lankinen & Taajamo ym. 2007,154–156.) Vanhemmuuden roolikartan tarkasteluun varasimme aikaa ryhmätapaamisiin, koska olemme huomanneet, että osalla vanhemmista saattaa olla vanhemmuus kadoksissa. Kartan avulla erilaisista rooleista on helpompi keskustella ja se voi avata uusia näkemyksiä vanhemmuudesta. Toisella ryhmätapaamisella (liite2) olimme suunnitelleet arjen viikkokalenterin laatimisen. Viikkokalenterin on tarkoitus aikatauluttaa päivärytmiä selkeämmäksi, jolloin jaksaminen saattaa lisääntyä.

Toiminnalliset menetelmät valitsimme ryhmän kokoontumisiin, koska halusimme tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Toiminnallinen työskentely mahdollistaa kokemuksellisen toimimisen perheenjäsenten kesken ja voi vahvistaa perheen keskinäistä vuorovaikutusta. Ohjaajan tehtävänä on valmistautua tilanteeseen huolellisesti, jotta perheen on helppoa ja turvallista päästä tunnelmaan ja toimia mahdollisimman avoimesti. (Järvinen, Lankinen & Taajamo ym. 2007, 144–147.)

Tapaamiskerroilla meillä oli tarkoitus kerätä aineistoa muistiinpanojen avulla, keskustella tapaamisten jälkeen toistemme kanssa kokemuksista ja reflektoida tapahtumia. Tarkoituksemme oli reflektoida toimintatuokioiden edetessä toimintaamme sekä arvioida toiminnan toteutusta. Reflektiivisellä työotteella halusimme pysähtyä, miettiä ja ihmetellä kokemaamme, jotta tarvittaessa voimme muuttaa ajatteluamme ja toimintatapojamme (Ojanen 2006, 27–28; Järvinen, Lankinen & Taajamo 2007, 185). Reflektointipohjana oli tarkoituksena toimia kysymykset, joiden avulla halusimme selvittää toiminnan tavoitteen toteutumisen: mikä onnistui ja mitä olisi voinut tehdä toisin? Samoilla kysymyksillä refleктоimme myös omaa toimintaamme. Kävimme ohjauskeskusteluja yhteistyötahojen kanssa ja pyysimme heiltä palautetta. Ajatuksenamme oli pyytää jokaisella kerralla asiakkailta kirjallisena palautteena ovatko he tulleet kuulluiksi ja saivatko he sanotuksi riittävästi. Viimeisellä tapaamisella oli tarkoitus kerätä asiakasperheiltä anonyymia kirjallista palautetta. Meidän piti tehdä johtopäätökset ryhmän ohjaamisesta ja toiminnasta näiden palautteiden ja omien huomioidemme pohjalta.

8 TULOKSET

8.1 Vanhempien haastattelujen tulokset

Tässä luvussa tuomme esiin tulokset ja johtopäätöksemme vanhempien kokemuksista ja näkemyksistä teoreettisen ryhmän toiminnasta.

Haastattelimme neljää kirkkonummelaista äitiä, jotka olisivat voineet osallistua ryhmäämme, mikäli olisivat tienneet aikaisemmin ryhmästä. Halusimme selvittää olisiko tällaiselle ryhmälle tarvetta jatkossa sekä halusimme arvioida omaa toimintaamme asiakaspalautteen avulla. Perheiden tilannetta yhdistivät alle kouluikäiset lapset. Äidit olivat 28–42-vuotiaita ja yksinhuoltajia. Heillä kaikilla ei ole päihdeongelmaa, mutta muita haasteita arjessa ja jaksamisessa on. Kysyimme heiltä aluksi millaista tukea he tarvitsisivat arjessa ja minkälaisia ajatuksia heille heräsi kutsukirjeestämme?

Arjessa haasteellisinta on tarttua toimeen ja ruveta tekemään asioita. Aloittaminen on itselleni todella hankalaa. Saatan ajatuksissani käydä läpi kuinka siivoan ja missä järjestyksessä teen mitään ja parin tunnin päästä huomaa, etten vielääkään ole aloittanut konkreettisesti tekemistä. Eniten tarvitsisin apua kotitöissä, kaupassa käymisessä ja potkun persuksille. Kutsukirje oli hyvä ja selkeä ja tykkäsin ideasta. (Haastateltava 1. 10.9.2014.)

Mä tarttisin apua siihen, että jaksaisin olla johdonmukainen lasten kanssa. Koska olen yksinhuoltaja, mulla ei ole ketään, kenen kanssa jakaisin vastuuta, lasten isää ei oo näkyny. Välillä tuntuu, ettei vaan jaksa pitää kiinni sovituista säännöistä ja rangaistuksista. Koko ajan pitäis olla skarppina. Olis kiva saada lapset joskus johonki hoitoon, että pääsis vähän nollaan. Iltaisin on alkanu tehdä mieli siideriä, kun lapset menee nukkuu ja on yksinäistä. Päiväjärjestyksen pitäminen on myös raskasta. Joka ilta tappelemme nukkumaanmenoaikaan, vaikka oon yrittäny pitää kiinni siitä, että on sama järjestys: iltapala, hampaat, iltasatu silloin, kun jaksan ja sit nukkumaan. Jostain syystä kuitenkin menee aina huutamiseksi ja pahaks mieleks. Kun näin kutsukirjeen, ajattelin, että se vois olla meille hyvä juttu, kun siellä vois tavata muitakin aikuisia. (Haastateltava 2. 22.9.2014.)

Arjessa haastavinta on olla yksin kahden pienen muksun kanssa. Ei jaksais sitä syöttö-vaippa-nukutus-leikki-rumbaa. Kirje oli ihan hyvä, kahen muksun kanssa olis vaan ollu ehkä vaikee tulla... (Haastateltava 3. 22.9.2014.)

Kuulostaa ihan hyvälle, mut en mä osaa sanoa, saisinko itteeni liikkeelle, vaikka apua tarttis. Oon nyt saanu töitä ja lapset on ympärivuorokautisessa päiväkodissa, mut meidän päivärytmit on ihan sekaisin. Mä en saa nukuttua öisin ja sitten kun lapset valvoo, mä oon ihan puhki. (Haastateltava 4. 5.10.2014.)

Kaikki haastateltavat pitivät kutsukirjettämme hyvänä. He kokivat tarvitsevansa apua arjen haasteissa, mutta osa heistä epäili jaksamistaan lähteä liikkeelle. Suurimmaksi osaksi he tarvitsivat tukea kotitöiden ja vastuun jakamiseen, koska he olivat kaikki yksinhuoltajia. Teoriaosuudessamme käsitelimme varhaiskasvatusta ja sen merkitystä lapsen kehittymiseen, kasvuun ja oppimiseen, koska halusimme tuoda esille sen tärkeyden lapsen hyvinvoinnin kannalta. Käsitelimme myös perheen ja perhetyön sisältöjä, koska on olemassa erilaisia perheitä ja tarpeita, joita on hyvä huomioida perheen kanssa työskennellessä.

Seuraavaksi kysimme heiltä, mitä he tietävät perhetyöstä ja mitä he ajattelevat A-klinikan osallistumisesta ryhmään.

Koin, että A-klinikka on alkoholi- ja huumeongelmaisille ja se ei kosketa minua enää. Olisi voinut olla hankalaa jutella vieraiden ihmisten kanssa, kenellä on tällä hetkellä alkoholi-ongelmia tai muuta. Itse olen jo halunnut unohtaa alkoholi- ja huumesekoiluni. Perhetyö auttaa perheitä eri ongelmassa, mutta oon miettinyt, että saako apua kaikki, ketkä haluaa ja tarvitsee. Epäilen. (Haastateltava 1. 10.9.2014.)

En oo kuullut mitään perhetyöstä. Lastensuojelun kautta oon saanut just tukiperheen, ja kotiapua oon saanu. Ne on auttanu lasten hoitamisessa, et oon saanu nukkua tai hoitaa asioita tai sit ne on auttanu siivoamaan, kun en oikein jaksais siivotakaan. Mä oon miettinyt, että tarttiskohan mun hakee jotain apua A-klinikalta, kun on ehkä vähän karannu käsistä ton siiderin kanssa, et sillee vois olla hyväkin, että A-klinika on mukana. (Haastateltava 2. 22.9.2014.)

Neuvolassa kertoivat perhetyöstä, mutta en innostunut vieraiden ihmisten tulemisesta kotiin. A-klinikan läsnäolo ei olisi haitannut, itse asiassa viime aikoina on tehnyt mieli radalle turhankin usein. Mutta koska ei ole ollut lastenhoitajaa olen synkistellyt yksin himassa. Siitä on tullut morkkis, kun lasten ruokarahat on mennyt viinaan. (Haastateltava 3. 22.9.2014.)

Joo, oon kuullut perhetyöstä lastensuojelusta. Itseasiassa meillä on käynyt yks täti pari kertaa. Ollaan puhuttu ja lapset on ollu mukana. En mä osaa vielä sanoa, miten se vaikuttaa, auttaakse meitä. A-klinikka on tuttu paik-

ka, oon käyny siellä terapiassa pidempään. Mulla on ollut kaman käyttöä, mutta ei lasten jälkeen. Joskus lähtee lapasesta viinan kanssa, kun saan vapaata lapsista. (Haastateltava 4. 5.10.2014.)

Haastatteluissa nousi esille erityisesti perheiden tarve tuelle. Perheiden jaksaminen arjessa koettiin usein haastavaksi. Kasvatuksen johdonmukaisuus, säännöistä kiinnipitäminen, yksin kaikkien asioiden hoitaminen ja jatkuva huoli toimeentulosta uuvuttivat vanhemmat. Kaikilla haastateltavilla ei ollut kokemusta perhetyöstä. Yksi haastateltavista epäili saavatko kaikki avun tarvitsijat apua, onko resursseja tarpeeksi. Toinen ei ollut kuullut mitään perhetyöstä, mutta hän oli saanut kotiapua. Kolmas oli kuullut neuvolassa perhetyöstä, mutta hän ei halunnut vieraiden ihmisten tulevan kotiinsa. Neljäs oli tavannut perhetyöntekijöitä kaksi kertaa, mutta hän ei osannut vielä kertoa, oliko tapaamisista mitään hyötyä. Käsittelemme luvussa 5 alkoholin ongelmakäytön vaikutuksia ja kaikki haastateltavat ymmärsivät alkoholin liiallisen käyttämisen aiheuttavan ongelmia. Haastattelumme tuloksena toteamme perheiden tuen tarpeen olevan olemassa, mutta kaikki eivät tiedä palveluista eivätkä uskalla vastaanottaa tai halua apua vierailta ihmisiltä, vaikka todennäköisesti voisivat hyötyä siitä.

Vaikka kaikilla haastateltavilla ei ollut aktiivista päihteiden käyttöä, he ilmaisivat halunsa päästä arjesta pois. Osa haastateltavista myönsi, että alkoholin nauttiminen rentoutti ja alkoholista haettiin lohtua yksinäisiin iltoihin. Kahdella vanhemmalla oli aikaisempaa päihdeongelmaa, joista toinen oli käynyt A-klinikalla pidemmän aikaa. Toinen halusi unohtaa kokonaan menneisyyden päihteiden käytön. Hänen suhtautumisensa A-klinikan osallistumiseen olivat ristiriitaiset. Muut kokivat A-klinikan mukana olon hyvänä ajatuksena. Kaksi haastateltavista koki syyllisyyttä alkoholin käyttämisestä ja siihen kuluva rahasta. Haastattelut tukivat teoriaosuuttamme ja ajatustamme siitä, että alkoholin käyttö voi lisääntyä paineen alla ja säännöllinen käyttäminen voi johtaa riippuvuuteen. Tämä taas vaikuttaa arjessa jaksamiseen ja siihen, miten lapsi tulee kohdattua ja hoidettua.

Vertaistuen hyötyä arvioitaessa haastateltavat eivät olleet yksimielisiä. Kaikilla ei ollut kokemusta ryhmätoiminnasta ja osa koki henkilökohtaisten asioidensa käsittelemisen ryhmässä haasteelliseksi tai jopa negatiiviseksi. Yksi koki muiden ihmisten tapaamisen

hyväksi. Kokemuksen puuttuessa, emme voineet osoittaa perheille vertaistuen hyötyjä ja merkitystä.

Halusimme tietää, miltä ryhmätoiminnan ajatus perheistä tuntui voidaksemme arvioida ryhmän tarpeellisuutta. Kysyimme: Miltä Sinusta tuntuisi jakaa perheesi asioita ryhmässä ja jos osallistuisit ryhmäämme, minkälaisia kokemuksia uskoisit saavasi?

Itseäni ei kiinnosta avautua henkilökohtaisista asioista ryhmässä ja keskustella niistä useamman ihmisen kesken. Itseäni ahdistaa sellainen ajatuskin. Voisin keskustella ryhmässä yleisellä tasolla asioista. Uskoisin saavani kuitenkin ryhmästä muuta hyötyä, kuten eväitä arkeen. (Haastateltava 1. 10.9.2014.)

En mä osaa sanoa, ehkä ihan ok. en ole ollut missään ryhmässä ennen, ainakaan tällaisissa asioissa... Onhan se tietenkin varmaan aika rankkaa puhua omista asioista vieraille ihmisille, mut kyllä mä voisin kokeilla. Saataishan siellä tutustua muihin ja sitten vois olla helpompaa puhua. En mä oikein osaa sanoa, minkälaisia kokemuksia sieltä vois saada. Ehkä just jos kuulee muiden kokemuksia, niin voi ajatella, ettei ole ihan yksin. (Haastateltava 2. 22.9.2014.)

Uskoisin pystyväni keskustelemaan muiden samanhenkisten kanssa. Koska olen paljon yksin, olisi kiva tutustua muihin aikuisiin. Uskon, että hyötyisin keskusteluista ja eri tehtävistä. (Haastateltava 3. 22.9.2014.)

Ei mulla ole mitään ongelmaa puhumisessa, eiköhän siellä kaikki olisi samoista syistä. Mä toivoisin saavani sieltä jotain, mikä auttaisi siinä arjen pyörittämisessä, et saatais jotenki se rytmi säännölliseksi. (Haastateltava 4. 5.10.2014.)

Haastatteluista ilmeni, että omien henkilökohtaisten asioiden jakaminen vieraiden ihmisten kanssa ei aina ole helppoa eikä kaikkien mielestä tarpeellista, mutta asioista voitaisiin keskustella yleisellä tasolla myös. Suurimmaksi osaksi haastateltavia olisi voinut auttaa kokemusten jakaminen toisten vanhempien kanssa, päivärytmin luominen ja aikuiskontaktien saaminen. Haastateltavilla perheillä oli samankaltaiset tilanteet: he olivat yksinhuoltajia, väsyneitä ja kaikilla oli tai on ollut päihteiden käyttöä.

Esitimme haastattelellemme perheen äideille kysymyksiä vielä ryhmän toimintaan liittyen. Kerroimme heille haastattelutilanteessa, mitä olisimme ryhmässä tehneet käytännössä. Suunnitelmassamme oli vanhemmuuden roolikartta, joka toimisi keskustelui-

den pohjana ja auttaisi miettimään omaa vanhemman roolia. Lisäksi olisimme kartoittaneet verkostot verkostokartan avulla nähdäksemme perheiden hyödylliset ja haitalliset ihmissuhteet. Arjen tueksi olisimme laatineet viikkokalenterin, jonka avulla perheet olisivat saaneet rytmiä arkeen. Rentoutusharjoitteiden avulla äidit olisivat voineet saada vinkkejä lapsen rauhoittamiseen ja muu toiminta olisi tukenut perheiden yhdessäoloa ja lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Kysyimme: Mitä mieltä olet ryhmätehtävistä, miten tehtävät ja keskustelut auttaisivat perhettäsi arjessa ja miten perheenne arki voisi muuttua ryhmän ansiosta?

Olisin varmasti hyötynyt viikkokalenterin tekemisestä, sillä uskon, että jos asiat lukisivat kalenterissa, niin saisin paremmin tehtyä ne. Itselläni on ihan hyvä tukiverkosto ympärilläni, mutta se voisi olla varmasti paljon tiiviimpi, jos sen eteen jaksaisi tehdä töitä. Itse koen, että yksinkin pärjää jos on pakko, mutta aina on hyvä, jos lähellä on ihmisiä, joilta voi pyytää apua. Negatiivisista ihmissuhteista tulee mielestäni pyrkiä eroon. (Haastateltava 1. 10.9.2014.)

Noi tehtävät kuulosti hirveen hyviltä, kun arjessa jää se yhdessäolokin aina vähemmälle, kun aina pitää suorittaa jotain tai komentaa lapsia tai riidellä. Siihen aikatauluun voisi saada apua sellaisella kalenterilla. (Haastateltava 2. 22.9.2014.)

Uskoisin, että tuollaiset tehtävät olisi hyödyllisiä. Ryhmässä olisi varmasti tullut uusia ideoita ja joutunut miettimään omia tekemisiä. (Haastateltava 3. 22.9.2014.)

Ei mua kyl kiinnosta mikää askartelupaskartelu, mut ehkä se kalenteri vois kuitenkin olla hyvä meille. Olis kyllä mielenkiintoista tehdä sellanen kartta ja muuta. Mut eniten mä toivoisin, et saatais järjestystä päivään. (Haastateltava 5.10.2014.)

Haastateltavien saattoi olla vaikeaa tehdä kuvitteellisia tehtäviä, joten niiden sisällöt jäivät vaillinaisiksi. Viikkokalenteri nähtiin hyödyllisenä apuna arjen strukturoimisessa ja muut tehtävät nähtiin yhdessäoloa tukevana.

Verkostokartta koettiin hyödyllisenä menetelmänä. Kerrottaessa verkostokartan tekemisestä vanhemmat ymmärsivät verkostokartan tekemisen merkityksen ja sen, että he joutuisivat pohtimaan omia sosiaalisia suhteitaan. Viikkokalenteri, vanhempien roolikartta ja muu yhdessä oleminen koettiin myös positiivisina aiheina ryhmälle. Näiden tehtävien avulla vanhemmat saisivat tukea arjessa jaksamiseen ja päivärytmin luomiseen. Van-

hemmuuden tukeminen vahvistaa vanhempien jaksamista ja se vahvistaa koko perheen hyvinvointia. Vanhemmuus on koko elämän mittainen prosessi, joka muuttaa muotoaan lasten ikäkausien mukaan. Riittävän hyvä vanhemmuus on jokaisen itsensä määrittelemä, mutta vanhemmuuden roolikartta toimii myös hyvänä menetelmänä vanhemmuutta tarkasteltaessa. Teoria ja valitsemamme menetelmät olivat yhteensopivia keskenään.

8.2 Yhteistyötahojen haastattelujen tulokset

A-klinikan työntekijöiden haastattelujen mukaan aihe ja menetelmät olivat hyviä, tarpeellisia ja tarkoituksenmukaisia tarjoamaan voimavaroja asiakkaille. He kuvasivat ideamme jopa loistavaksi. Toisen asiantuntijan mukaan ryhmän olisi voinut toteuttaa keskittymällä vain vanhemmuuden roolikarttaan ja toisen mielestä erityisesti vertaistuesta saatu hyöty tukee perheitä hyvin. Alun perin idea ryhmästä oli meidän, mutta he pitivät ajatusta hyvänä ja lähtivät mukaan hankkeeseemme. A-klinikan asiantuntijat toimivat aktiivisesti ja ammatillisesti meitä tukien koko prosessin ajan. Yhteistyö oli mutkatonta ja heiltä saamamme palaute oli ensiarvoisen tärkeää. Muutimme ja muokkasimme suunnitelmaa ja ryhmätoiminnan runkoa tämän pohjalta.

Haastattelimme myös A-klinikan päihdeterapeuttia, joka on ollut yhteistyötahonamme alusta alkaen. Hänen mukaansa:

Alle 30-vuotiailla ei vielä ole päihdeongelmaa ja 40-50-vuotiailla ei enää ole pieniä lapsia. Voi olla pari-, verkosto- ja yksilötapaamisia, mutta pääsääntöisesti kuitenkin yksilötapaamisia, koska asiakkaat ei halua usein sotkea muita ongelmiinsa. Perheiden tukeminen vaatisi lisää resursseja. Vanhemmuuden ja parisuhdeasioiden selvittämisen kautta voidaan tukea perheitä. Se on iso ongelma, että lastensuojelu ja A-klinikka tarkastelee asiakasta eri näkökulmasta vaikka varmaan huolenaiheet ovat samanlaiset. A-klinikan toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen, mutta lastensuojelun toiminta on pakotettua. Me ei pakoteta ketään käymään täällä. (Asiantuntija 2, haastattelu 22.10.2014.)

Haastatteluvastauksen mukaan nuoria päihdeperheitä ei ole A-klinikan asiakkaana Kirkkonummella. Valtaosa asiakkaista haluaa pitää muut ongelmiensa ulkopuolella, jonka vuoksi yksilötapaamiset ovat keskeisin tukimuoto. Perheiden tukeminen nähdään tärkeänä, mutta resursseja ei ole riittävästi asiantuntija 2 mukaan.

A-klinikan mukaan ryhmämme markkinointi ja ihmisten houkuttelevuus mukaan ei onnistunut, olimme kuitenkin sopineet kevään tapaamisissa, että he markkinoivat ryhmää asiakkailleen. Mikäli olisimme sopineet selkeämmin työnjaosta, olisimme itsekin voineet markkinoida ryhmää kevään ja kesän aikana. Tosin asiakkaiden ryhmään saaminen heti elokuussa oli myös haastavaa, koska osa asiakkaista ja työntekijöistä oli lomalla. Ryhmän aloitus olisi hyvä ollut olla vasta syyskuussa. Aikataulun luominen oli meidän vastuullamme ja saimmekin palautetta liian tiukasta aikataulusta sekä siitä, että emme olleet valmistautuneet riittävästi tapaamisiin, jolloin tavoitteemme jäivät osittain epäselviksi.

Asiantuntijat kokivat yhteistyön perusturvan eri toimijoiden kanssa tarpeellisenä ja erittäin tärkeänä, joten lastensuojelun perhetyö oli heille tuttua, mutta yhteistyön lisääminen ja kehittäminen vaatisi lisää resursseja ja keinoja. A-klinikka ja lastensuojelu tarkastelevat asiakasta eri näkökulmasta, vaikka huoli on yhteinen. A-klinikan toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen kun lastensuojelu voi edellyttää asiakkaat osallistumaan toimintaan.

Halusimme haastattelun avulla syventää tietojamme A-klinikan toiminnasta ja työmenetelmistä, koska A-klinikan rooli työssämme ja perheiden tukemisessa on suuri. Tapaamisia eri toimijoiden kanssa heillä on säännöllisesti, niissä he sopivat toimintatavoista ja yhteistyön muodoista. Pääasiassa asiakastapaamiset ovat yksilötapaamisia A-klinikalla, mutta mahdollisuudet pari- ja verkostotyöskentelyyn ovat olemassa. Verkostotyötä tehdään asiakkaan omien verkostojen kanssa tilanteen ja tarpeen mukaan.

Lastensuojelun yhteistyötahot eivät vastanneet haastattelukysymyksiimme lainkaan. He tiedustelivat meiltä, onko heidän vastauksillaan merkitystä työmme kannalta, johon vastasimme myönteisesti. Heille oli jäänyt epäselväksi, miksi haluamme haastatella heitä. Kerroimme sähköpostitse, että tarvitsemme haastatteluja saadaksemme selville, miksi emme saaneet ryhmää toimimaan, olisiko tällaiselle ryhmälle tarvetta ja miten he kokevat yhteistyön A-klinikan kanssa. Tämän jälkeen he eivät enää vastanneet meille. Koemme vastauksien puuttumisen harmillisena, koska ne olisivat olleet meille oleellisia lopputulosten pohdinnassa ja tulevan toiminnan kehittämisessä.

Kysyimme yhteistyötahoiltamme mitä hyvää ryhmäsuunnitelmassamme oli?

Ideana ryhmäsuunnitelma ja sen mahdolliset hyödyt asiakkaille näyttäytyivät hyvänä. Vertaisten kokemukset ja kokemusten jakaminen ryhmässä tuovat yleensä voimavaroja asiakkaille. (Asiantuntija 1, sähköposti 27.10.2014.)

Ideanahan se oli mun mielestä aivan loistava ja se mitä te olitte saaneet ryhmätöiden sisällöksi niin sekin oli hyvää: roolikartta, aikataulus ja mitä siellä nyt oli, näähän on kaikki ihan perusasioita ihmislapsen elämässä: miten aikataulut menee, kuka tekee mitään ja mihin aikaan. Ryhmäsuunnitelma oli tarpeeksi napakka ja tiivis. (Asiantuntija 2, haastattelu 22.10.2014.)

Asiantuntijat pitivät ryhmäsuunnitelmaamme erittäin hyvänä, se tukisi vanhempia sekä vertaistuen saamisella että erilaisista menetelmistä saatavan tuen avulla. Kysyimme heiltä: Mitä kehitettävää mielestänne olisi ollut?

Punainen lanka koko ryhmäsuunnitelmassa olisi voinut olla selkeämpi. Mainonta ja ihmisten houkuttelevuus ryhmään ei onnistunut lainkaan. Yhteistyötahojen saaminen tiukemmin mukaan yhteistyöhön epäonnistui selkeästi. Osin tähän vaikutti työn keskeneräisyys ja tiukka aikataulu. Mieleen jäi tärkeänä kysymyksenä kenen tarpeista idea oli lähtöisin? Onko kyseisen kaltaiselle toiminnalle oikeasti tarvetta? Kuinka korkea kynnyksellä on tulla suunnitellun kaltaiseen ryhmään purkamaan tuntojaan? (Asiantuntija 1, sähköposti 27.10.2014.)

Eli aikataulu oli suunniteltu huonosti, et tota tollasta ryhmää on äärimmäisen vaikeet markkinoida kesällä. Se oli varmaan isoin asia, mikä meni pieleen, toinen asia oli, et vaikka teil oli hyvä idea, niin te lähditte soitellen sotaan ja teidän punanen lanka ei tullu paperille asti. (Asiantuntija 2, haastattelu 22.10.2014.)

Haastateltavat asiantuntijat antoivat kriittistä palautetta ryhmän suunnittelusta. Markkinoinnin epäonnistuminen ja aikataulujen laatiminen nähtiin keskeisiksi syiksi siihen, ettei ryhmä toteutunut. Yhteistyöpalaveriin emme olleet valmistautuneet riittävästi, jotta olisimme saaneet tuotua selkeämmin esille tavoitteemme ja tarkoituksemme. Olisimme saaneet varata enemmän aikaa yhteistyöpalaveriin, jolloin omakin ajatuksemme ryhmästä olisi selkiytynyt aikaisemmin. Hämmennyimme asiantuntijoiden esittämistä tarkentavista kysymyksistä, koska emme olleet osanneet huomioida käytännön tuomaa kokemusta suunnitelmassamme. Lastensuojelun tiimille tekemässämme presentaatiossa kadotimme lopullisesti ajatuksemme omasta työstämme, koska he esittivät niin paljon tarkentavia kysymyksiä omista näkökulmistaan. Vasta jälkepäin ymmärsimme,

kun tutkimme muistiinpanojamme, että emme olleet osanneet kertoa heille meidän suunnitelmaamme selkeästi ja että heidän hyvät tarkentavat kysymyksensä eivät olleet oleellisia ryhmämme kannalta.

9 POHDINTA

9.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Sosiaalityötä tehdään useissa erilaisissa toimintaympäristöissä ja lainsäädännön tunteminen on tärkeää. Sosiaalityön tarkoituksena on auttaa ja tukea eri elämäntilanteissa olevia ihmisiä, vähentää kärsimystä ja puutetta sekä tukea asiakasta muutokseen ja kehittymiseen. Sosionomin työssä on myös mahdollista vaikuttaa yhteiskunnallisesti erilaisiin näkemyksiin ja puutteisiin. (Talentia 2013, 5.) Me emme päässeet vaikuttamaan opinnäytetyössämme konkreettisesti yhteiskunnallisesti emmekä yksilökohtaisesti, mutta tulevassa työssämme voimme hyödyntää tekemäämme tutkimusta.

Sosiaalialan ammattilaisen on työskenneltäessä oltava asiallinen ja kyettävä ottamaan vastaan palautetta. Tärkeää työssä on toimia ammatillisesti ja eettisesti ja toiminnan tulee olla läpinäkyvää. Omat rajat ja tietämättömyys tulee tunnistaa ja tunnustaa. Asiakkaan kohtaamisen eettinen perusta on asiakkaan kunnioittaminen ja ihmisarvon tunnustaminen. Arvoja ja eettisiä periaatteita on säännöllisesti arvioitava. Avoin keskustelu ja työn arviointi on oltava mahdollista. (Talentia 2013, 6, 29.) Olemme toimineet avoimesti ja ottaneet palautetta ja kritiikkiä vastaan sitä saadessamme. Olemme pyrkineet toimimaan eettisesti ja huomioimaan asiakkaiden tarpeet yksilöllisesti suunnitelmaamme toteutettaessa. Olemme reflektoineet keskenämme, miten kohtaamme ammatillisesti erilaisia asiakkaita.

Opinnäytetyön aiheen valinta on itsessään eettinen ratkaisu. Meitä kiinnostaa perheiden hyvinvointi ja haluamme omalta osaltamme miettiä keinoja perheiden tukemiseksi. Opinnäytetyössä on tärkeää käyttää tunnettujen tekijöiden mahdollisimman tuoreita artikkeleita ja teoksia. Lähdeaineistoja valittaessa tulee olla kriittinen. (Vilkkä & Airksinen 2004, 72–73.) Opinnäytetyötä tehdessämme käytimme mahdollisimman laajaa lähdeaineistoa hyväksemme ja pyrimme kriittiseen tarkasteluun lähteitä valitessamme. Opinnäytetyömme eteni suunnittelemalla, havainnoimalla, kokeilemalla ja arvioimalla lisäksi olemme voineet luottaa toistemme tukeen, aikatauluihin ja sitoutuneisuuteen. Yhteistyömme sujui mutkattomasti, koska työskentelytapamme täydentävät toisiaan ja olemme tehneet paljon ryhmätöitä yhdessä aiemminkin.

Sovimme yhteistyötahojemme kanssa, että voimme käyttää haastatteluja suorina lainauksina tai litteroituina opinnäytetyössämme. Kaikki haastattelut on tehty anonyymisti. A-klinikan päihdetyön osaaminen ja kokemus lisäävät työmme luotettavuutta. Opinnäytetyössämme huomioimme asiantuntijoiden kommentit ja havainnot ja muokkasimme suunnitelmaamme uudelleen. Tavoitteenamme asiakkaiden kohtaamisessa oli eettinen ja arvostava lähestymistapa. Tekemiemme haastattelujen määrä olisi voinut olla suurempi vielä luotettavamman lopputuloksen saavuttamiseksi.

9.2 Ammatillinen kehittyminen

Arvioimme omaa ammatillista kasvuamme sosionomi (AMK)- tutkinnon kompetenssi- en avulla. Opinnäytetyönprosessimme aikana opimme toimimaan tavoitteellisesti sekä suunnittelemaan, muuttamaan ja arvioimaan toimintaamme. Sosionomin tulee kyetä huomioimaan jokaisen yksilön ainutkertaisuus, edistää tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta sekä ehkäistä huono-osaisuutta yksilön ja yhteisön näkökulmasta. Opinnäytetyö on prosessina kasvattanut meitä ammatillisesti ja sen tekeminen on ollut pitkä, mutta mieluisa kokemus. Saimme arvokasta ja rakentavaa palautetta yhteistyötahoiltamme ja koimme heidän tukensa tärkeäksi prosessin aikana. Saimme myös rakentavaa palautetta haastateltavilta asiakkailtamme.

Sosiaalialan eettinen osaaminen näkyi opinnäytetyössämme haluna huomioida päihteitä käyttävien perheidenkin ainutkertaisuus ja oikeus hyvään kohteluun. Olemme oppineet ammatillisissa opinnoissa uusia työmenetelmiä ja soveltaneet niitä opinnäytetyömme toiminnallisessa suunnitelmassa. Opintojen monipuolisuus on taannut meille asiakastyön osaamista. Hyödynsimme myös aiempaa osaamistamme varhaiskasvatuksen ja päihdetyön parissa. Tutustuimme aiheeseen liittyvään lainsäädäntöön ja Kirkkonummen palvelujärjestelmään varhaiskasvatuksen, lastensuojelun ja päihdepalvelujen osalta. Olemme koko opinnäytetyön prosessin aikana toimineet reflektiivisesti arvioiden omaa toimintaamme ja opinnäytetyömme etenemistä. Kun huomasimme, että aikataulutus ja markkinointi eivät toimineet ja suunnittelemamme toiminnallinen ryhmä ei toteutunut, muutimme työmme tutkimukselliseksi opinnäytetyöksi ja otimme mukaan haastattelut työmme tutkimuksen kohteeksi. Jouduimme myös refleктоimaan epäonnistumisen syitä.

Ymmärsimme prosessin edetessä ammatillisen kasvun merkityksen sekä sen, miten työn edetessä olemme joutuneet muuttamaan suunnitelmaa ja arvioimaan useita kertoja opinnäytetyömme sisältöä. Sitoutuneisuudestamme ja kunnianhimostamme huolimatta luulimme työme olevan valmis jätettäväksi aikaisemmin, mutta ohjaavan opettajamme rakentavasta palautteesta johtuen jatkoimme työme kirjoittamista. Kun olimme pohtineet työn rakennetta ja sisältöä uudelleen ja kirjoittaneet lisää sisältöä työhöme, ymmärsimme kehittyneemme tämän prosessin aikana. Arvioimme opinnäytetyömme ideaa, tavoitteita ja teoreettista viitekehystä. Mielestämme perheen tukeminen näkyy työsämme ja kulkee punaisena lankana läpi työn.

9.3 Johtopäätökset ja kehittämisideat

Opinnäytetyömme ensisijainen tavoite oli perustaa toiminnallinen ryhmä perheiden tukemiseksi. Halusimme syventää ammatillista osaamistamme perheiden ja lasten tukemisessa eri toiminnallisten tehtävien avulla. Tarkoituksenamme oli myös saada perheet sitoutumaan tavoitteelliseen työskentelyyn, kokemaan itsensä osalliseksi omassa elämäntilanteessaan, perheiden voimaantuminen ja lasten hyvinvoinnin lisääntyminen.

Koska emme saaneet asiakkaita ryhmään, teimme haastatteluja, joiden avulla tarkastelimme ryhmän toteuttamisen mahdollisuuksia jatkossa. Johtopäätöksenä voimme sanoa, että perheillä olisi tuen tarvetta, mutta työntekijöiden resurssit ovat rajalliset. Meidän näkemyksen mukaan tällainen ryhmätoiminta voisi säästää resursseja, koska perheitä olisi useampi kerrallaan ja vertaistuki toimisi rinnakkaisena tukimuotona. Vaikka haastateltavien perheiden määrä oli pieni, haluamme ajatella, että ryhmän tarjoama tuki voisi olla tarpeellista.

Olemme luoneet teoreettisen pohjan tämänkaltaisen ryhmän toteuttamiselle sekä valmiin materiaalin, jota halukkaat voivat käyttää. Uskomme tulevina sosionomeina hyödyntävämme tätä tietoa ja materiaalia tulevissa työpaikoissamme. Menetelmät ovat olleet käytössä perhetyössä, mutta halusimme tuoda näkyviin myös ryhmän mahdollisen tuen perheiden tukemisessa.

Ryhmäsuunnitelmamme toimii esimerkkinä ja ryhmää voi muokata tarpeiden mukaan joko sisällöltään tai kestoaltaan. Toimintana voisi olla myös esimerkiksi kotitöiden tekeminen ja harjoittelu yhdessä tai leipominen. Yhteistyökumppaneiksi voi valita myös seurakunnat, neuvolan perhetyön, vertaistoimijat ja vapaaehtoiset. Ryhmätoimintaa voisi kehittää myös siten, että lapsia voitaisiin saduttaa, jolloin heidän ajatuksiaan ja kokemuksiaan saataisiin kuuluville.

Päihteitä käyttävät perheet ovat usein tuen tarpeessa ja tarvitsevat viranomaisten apua. Näemme tarpeellisenä koko perheen tukemisen, kun on kyse päihteitä käyttävistä perheistä. Olemme nähneet perhetyön toimintatapoja, haasteita ja mahdollisuuksia perheiden auttamisessa ja halusimme siksi toteuttaa toiminnallisen ryhmän perhetyön keinoin. Lastensuojelun perhetyön esimies perusteli pois jättäytymistä sillä, että he eivät löytäneet perheitä ryhmäämme ja että olisi vaatinut liikaa työntekijöiden resursseja motivoida perheitä mukaan. Lisäksi hänen mukaansa syynä oli henkilökunnan vähentäminen ja lomautukset kunnassa.

Tutkiessamme vastaavanlaisia toimintamalleja löysimme joitakin hankkeita ennaltaehkäisevästä perhetyöstä. Rovaniemellä toimii Ryhmämuotoinen perhetyö, joka on tarkoitettu erilaisissa elämäntilanteissa oleville perheille. Ryhmän tarkoituksena on tarjota vertaistukea ja ohjausta arjen hallintaan sekä painottaa lapsen hyvinvointia perheessä. Ryhmäläiset itse suunnittelevat sisällön ryhmään, joka on mielestämme hyvä tapa sitouttaa perheet toimintaan. Me halusimme kuitenkin suunnitella ryhmän toiminnat etukäteen, koska ryhmän tapaamiskertoja oli vähän ja tiesimme suunnittelemamme toiminnot tehokkaiksi. Löysimme myös internetistä muita vastaavanlaisia projekteja Suomessa sekä lisää työvälineitä ryhmän ohjaamiseen ja toiminnan kehittämiseen (Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry 2014). Tällaiseen toimintaan voisi hakea myös projektirahoitusta, jos mielenkiintoa riittää.

Olemme opinnäytetyöprosessimme aikana nähneet ja kokeneet sekä tutkimustyössämme että mediaa seuraamalla, että perheet tarvitsevat tukea mieluiten ennaltaehkäisevästi, sillä se on taloudellisesti edullisempaa ja kestävämpää. Auttamiseen tarvitaan mukaan yhteiskunnan lisäksi myös vapaaehtoisia. Alkuperäinen ajatuksemme oli helpottaa viranomaisten työskentelyä antamalla tukea perheille ryhmän avulla mieluiten ennen varsinaista lastensuojeluasiakkuutta.

Saimme asettamiimme tutkimuskysymyksiin vastauksia haastatteluista. Kaikki haastattelemamme perheet kertoivat tarvitsevansa tukea arjessa ja että ryhmätoiminta voisi tukea heitä. Asiantuntijoilta saimme kuulla, että yhteistyölle on tarvetta ja heillä oli myös joitain kehittämisideoita, mutta resurssit ovat rajalliset. Tämä prosessi on antanut meille eväitä ja intoa toimia tulevina sosionomeina perheiden parissa.

LÄHTEET

- Ahlström, Salme 2013. Alkoholin käyttö eri väestöryhmissä. Teoksessa Teuvo Peltoniemi (toim.) Pääasiana alkoholi. Käyttö, haitat, hoito, politiikka nyt ja 2040. Turku: Lundbeck, 69–73.
- Alijoki, Eila 1998. Pesästä pieni ponnistaa. Lasten varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Bardy, Marjatta 2009. Lastensuojelun filosofia ja käytäntö. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 16–112.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Haapio Sari, Koski Kirsti, Koski Pirjo & Paavilainen Riitta 2009. Perhevalmennus. Helsinki: Edita.
- Hautamäki Airi 2011. Lapsen kiintymyssuhteet ja niiden vaarantuminen. Teoksessa Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro, 29–69.
- Hein, Ritva & Österberg, Esa 2004. Tilastokeskus. Viitattu 27.2.2014.
http://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta_08_04_alkoholi.html
- Hellström, Martti 2010. Sata sanaa kasvatuksesta. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Helminen, Jari 2006. Onnen kehto vai kurjuuden alho? Teoksessa Jari Helminen (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, 15–36.
- Helminen Marja-Liisa & Iso-Heiniemi Mari 1999. Vanhemmuuden roolikartta. Käyttäjän opas. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Helminen, Marja-Liisa 2001. Vanhemmuuden roolikartan käyttö. Teoksessa Mari Rautiainen (toim.) vanhemmuuden roolikartta. Syvennä ja sovela. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 58–63.
- Hirsjärvi Sirkka & Hurme Helena 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi Sirkka, Remes Pirkko & Sajavaara Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Holmberg, Jan 2010. Päihderiippuvuudesta elämänhallintaan. Helsinki: Edita Prima.

- Holmberg, Tiina 2003. Lapset ja vanhempien päihdeongelma. Helsinki: Lasten Keskus.
- Huttunen, Jussi 2013. Alkoholiterveysriskinä. Teoksessa Teuvo Peltoniemi (toim).
Pääasiassa alkoholi. Käyttö, haitta, hoito, politiikka nyt ja 2040. Turku:
Lundbeck, 11–16.
- Jarasto Pirkko & Sinervo Nina 2000. Alle kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki:
Gummeruksen kirjapaino Oy.
- Jauhiainen Riitta & Eskola Marjatta 1994. Ryhmäilmiö. Helsinki: WSOY.
- Järvinen Ritva, Lankinen Aila, Taajamo Terhi, Veistilä Minna & Virolainen Arja 2007.
Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.
- Järvinen Ritva, Lankinen Aila, Taajamo Terhi, Veistilä Minna & Virolainen Arja 2012.
Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.
- Kananen, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 176.
- Karling Marjo, Ojanen Tuija, Sivén Tuula, Vihunen Riitta & Vilén Marika 2009. Lapsen aika. Helsinki: WSOY
- Kiianmaa, Kalervo 2013. Alkoholiriippuvuuden biologiset taustatekijät. Teoksessa Teuvo Peltoniemi (toim.) Pääasiassa alkoholi. Käyttö, haitat, hoito, politiikka nyt ja 2040. Turku: Lundbeck, 43–51.
- Kirkkonummen varhaiskasvatussuunnitelma 2011. Kirkkonummi.
- Kirkkonummi 2014. Viitattu 9.7.2014. http://www.kirkkonummi.fi/prime_397.aspx
- Kotovirta, Elina & Österberg, Esa 2013. Alkoholien sosiaaliset haitat ja syrjäytyminen. Teoksessa Teuvo Peltoniemi (toim). Pääasiassa alkoholi. Käyttö, haitta, hoito, politiikka nyt ja 2040. Turku: Lundbeck, 84–87.
- Lakkala, Suvu 2012. Pienin askelin kohti inklusiota. Teoksessa Oiva Ikonen & Ansa-liina Krogerus (toim.) Ainutkertainen oppija. Erilaisuuden ymmärtäminen ja kohtaaminen. Jyväskylä: PS- kustannus, 210–218.
- Lastensuojelulaki 2007/417. Viitattu 12.7.2014.
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search\[type\]=pika&search\[pika\]=lastensuojelulaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search[type]=pika&search[pika]=lastensuojelulaki)
- Leskinen, Eija 2009. Ryhmä toimimaan! Vinkkejä tutustumiseen, oppimiseen ja yhteistyöhön. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2013. Vanhempainnetti. Viitattu 27.11.2013
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/lapsen_ja_vanhemman_varhainen_vu/
- Mikkola, Matti 2004. Lastensuojelulain tausta. Teoksessa Annamaija Puonti, Tuula Saarnio & Anne Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 77–84.
- Mäkelä, Rauno & Murto, Lasse 2013. Päihdehuollon palvelujärjestelmä. Teoksessa Peltoniemi, Teuvo (toim.) 2013. Pääasiana alkoholi. Käyttö, haitat, hoito, politiikka nyt ja 2040. Turku: Lundbeck, 91–97.
- Mäkelä, Rauno 2013. Addiktiokäsitteen kehitysvaiheita. Teoksessa Teuvo Peltoniemi (toim.) Pääasiana alkoholi. Käyttö, haitat, hoito, politiikka nyt ja 2040. Turku: Lundbeck, 119–124.
- Mäkinen Päivi, Raatikainen Eija, Rahikka Anne & Saarnio Tuula 2009. Ammattina Sosionomi. Helsinki: WSOY Pro Oy.
- Ojanen, Sinikka 2006. Ohjauksesta oivallukseen. Ohjausteorian käsittelyä. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus.
- Piironen- Malmi, Ulla & Strömberg, Seija 2008. Välittämisen pedagogiikka. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry 2014. Jelli Järjestötietopalvelu. Viitattu 11.12.2014. <http://www.jelli.fi/valineita-jarjestotyohon/apua-ja-ohjeita-jarjestotoimintaan/menetelmia-tyoskentelyyn-ja-ryhmat toimintaan/>
- Pohjola, Kirsi 2005. Perhe ja lapsen perhe. Teoksessa Mikko Reijonen (toim.) Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus, 43–60.
- Pylkkänen, Kari 2013. Riippuvuudet markkinailmiönä. Teoksessa Teuvo Peltoniemi (toim.) Pääasiana alkoholi. Käyttö, haitat, hoito, politiikka nyt ja 2040. Turku: Lundbeck, 104–107.
- Päihdehuoltolaki 1986/41. Viitattu 21.7.2014.
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041?search\[type\]=pika&search\[pika\]=p%C3%A4ihdehuoltolaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041?search[type]=pika&search[pika]=p%C3%A4ihdehuoltolaki)
- Pösö, Tarja 2007. Lastensuojelun puuttuva tieto. Teoksessa Jaana Vuori & Ritva Nätkin (toim.). Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 65–82.

- Ruisniemi, Arja 2006. Vanhemmuus päihderiippuvuudesta toipumisen voimavarana. Teoksessa Ritva Nätkin (toim.) Pullo, pillerit ja perhe. Vanhemmuus ja päihdeongelmat. Jyväskylä: PS- kustannus.
- Rusanen, Erja 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Helsinki: Finn Lectura.
- Rönkkö, Leena & Rytönen, Timo 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOY.
- Salo, Saara & Tuomi, Kirsi 2008. Hoivaa ja leiki - vauvan ja vanhemman vuorovaikutus. Helsinki: Psykologien Kustannus.
- Sateenkaariperheet 2014. Viitattu 30.9.2014.
<http://www.sateenkaariperheet.fi/index.php?item=68>
- Seikkula Jaakko 1994. Sosiaaliset verkostot. Ammattiauttajan voimavara kriiseissä. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Seikkula Jaakko & Arnkil Tom Erik 2009. Dialoginen verkostotyö. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Simula, Helena 2002. Hynttyyt yhdessä. Pohdintaa päihdeperheiden eheytymisestä. Helsinki: Sininauhaliitto.
- Sosiaalihuoltolaki 1982/710. Viitattu 6.8.2014.
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710?search\[type\]=pika&search\[pika\]=sosiaalihuoltolaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710?search[type]=pika&search[pika]=sosiaalihuoltolaki)
- Sosiaaliportti 2013. Vertaistuki. Viitattu 2.12.2013. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/vertaistuki/>
- Sosiaaliportti 2014. Vammaispalvelujen käsikirja. Viitattu 17.7.2014:
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/lapset-ja-perheet/vuorovaikutus/>
- Stakes 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Helsinki: Stakes.
- Svärd, Pirjo-Liisa 2000. Erityisopetus ja kuntoutus osana suomalaista varhaiskasvatusta. Teoksessa Päivi Pihlaja & Pirjo-Liisa Svärd (toim). Erityiskavatus varhaislapsuudessa. Helsinki: WSOY, 88–99.
- Taitto, Annikka 2002. Huomaa lapsi. Päihdeongelma perheessä. Helsinki: LK-kirjat
- Talentia 2013. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.
- Tapio Nina, Seppänen Paula, Hyppönen Tuula, Janhunen Tarja, Prusila Leila, Salo Saara, Toivanen Riikka & Vilén Marika 2010. Parisuhde ja vanhemmuus. Teoksessa Marika Vilén, Paula Seppänen, Nina Tapio & Riikka Toivanen

- (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja, 101–167.
- Templeton, Lorna i.a. Co-existing parental alcohol misuse and parental domestic abuse. Viitattu 7.7.2014. <http://www.encare.info/en-GB/riskyenvironments/coexisting/>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Varhaiskasvatus. Viitattu 1.8.2014. <http://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Ehkäisevä päihdetyö. Viitattu 28.7.2014. http://www.thl.fi/fi_FI/web/neuvoa-antavat-fi/vertaistuki
- Terveyden ja hyvinvointilaitos 2015. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu: 16.1.2015 <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/verkostokartta>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Varhaiskasvatus. Viitattu 30.11.2013. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/varhaiskasvatuspalvelut
- Tiittula Liisa & Ruusuvuori Johanna 2005. Johdanto. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 9–21.
- Tuomi Jouni & Sarajärvi Anneli 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi Helsinki: Tammi.
- Vilén Marika, Hansen Maija, Janhunen Tarja, Kytöpuu Katri, Salo Saara, Seppänen Paula, Seppänen Sami & Tapio Nina 2010. Perhe ja perhetyö. Teoksessa Marika Vilén, Paula Seppänen, Nina Tapio & Riikka Toivanen (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja, 9–59.
- Vilén Marika, Leppämäki Päivi & Ekström Leena 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: WSOY.
- Vilkka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

LIITE1: Kirje perheille

Hei!

Olemme sosionomiopiskelijoita ja teemme opinnäytetyön perheiden tukemisesta yhteistyössä lastensuojelun- ja päihdetyön kanssa.

Tapaamme jokaisen perheen ennen ryhmän alkamista, jotta voitte esittää kysymyksiä ja kerromme teille lisää suunnittelemastamme ryhmästä. Te voitte tapaamisella kertoa omista ajatuksistanne.

Ryhmän avulla haluamme mahdollistaa teille yhdessä oloa ja tekemistä lapsienne kanssa, ja tukea perheen jaksamista keskustelemisen, tekemisen ja harjoittelemisen avulla. Ryhmässä perheet saavat mahdollisuuden tutustua toisiin perheisiin.

Noudatamme vaitiolovelvollisuutta, emmekä julkaise mitään tunnistettavia tietoja.

Ryhmä kokoontuu keskiviikkoisin A-klinikan tiloissa, Asematie 7 (ent. työvoimatoimisto)

13.8.2014 klo 17-18.30

20.8.2014 klo 17-18.30

27.8.2014 klo 17-18.30

3.9.2014 klo 17-18.30

10.9.2014 klo 17-18.30

Otathan meihin mahdollisimman pian yhteyttä.

Ystävällisin terveisin,

Rita Karlström sp: rita.karlstrom@student.diak.fi

Christine Miiros sp: christine.miiros@student.diak.fi

LIITE 2: Voimavaroja Vanhemmuuteen –ryhmä

ENSIMMÄINEN RYHMÄKERTA: Tutustuminen

Tavoite:

Ensimmäisen kerran tavoitteena on tutustuminen ja luottamuksellisen ilmapiirin luominen. Alussa sovitaan säännöt ja siten vahvistetaan keskinäistä luottamusta. Jokaiselle tulee tarjota mahdollisuus osallistua ryhmään omana itsenään ja omien voimavarojensa puitteissa. Toimintatuokioiden tavoite on luoda toiminnasta lasta houkutteleva, jossa myös vanhempi viihtyy. Verkostokartan avulla prosessoidaan jokaisen omaa verkostoa. Toiminnan suunnittelussa on huomioitu lasten ikä- ja kehitystaso, jotta toiminnasta voi saada mahdollisimman suuren hyödyn perheille.

Tarvittavat materiaalit:

- A4- paperia, värityskirjoja, kyniä
- Vahakangas, muovailuvahoja
- Patjoja, pensseleitä, cd-levy ja cd-soitin
- Kimble -peli

Toiminta:

Ryhmän alussa esittäydytään ja tutustutaan toisiin kahvipöydän äärellä. Ohjaajat kertovat tulevasta toiminnasta ja yhdessä laaditaan säännöt ryhmän toimintaa ohjaamaan. Tärkeitä asioita sovittavaksi ryhmässä on vaitiolo, luottamus, aikataulu, sitoutuminen ja että vanhemmat huolehtivat itse lapsistaan. Säännöt luetaan lopuksi ääneen ja kiinnitetään seinälle. Lapsille on järjestetty jokaiselle tapaamiskerralle askartelu- ja leikkipiste, jossa he voivat olla, mikäli heidän keskittymisensä herpaantuu.

Alkukeskustelujen jälkeen jokainen perhe tekee oman verkostokartan, johon he kirjauttavat heidän olemassa olevat verkostonsa. Karttaan kirjataan perhe, ystävät, sukulaiset, koulu-, päivähoito ja viranomaissuhteet. Kartan tarkoituksena on realistisesti näyttää

perheiden voimassa olevat verkostot. Verkostokarttojen tekemisen jälkeen on hyvä pohdita tulevaisuuden mahdollisuuksia yhdessä.

Tämän jälkeen perheet pelaavat Kimbleä. Kimble on yksinkertainen lautapeli, jonka säännöt voi oppia helposti. Pelin tavoitteena on kuljettaa omat pelinappulansa pelilaudan ympäri ja lopuksi maaliin. Pelaamisen tarkoituksena on tarjota lapselle ja vanhemmalle yhteinen vuorovaikutuksellinen pelihetki.

Ensimmäinen tapaaminen päättyy rentoutumishetkeen. Rentoutuminen on vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutushetki. Rentoutuminen tapahtuu lattialla, jolloin lapsi makaa patjan päällä. Ohjaaja voi sammuttaa valot, mikäli se sopii kaikille osallistujille. Rauhallisen taustamusiikin soidessa, vanhempi alkaa maalipensselillä sivellä lasta. Lapsi saa esittää toiveita, mikäli on kohtia joihin hän ei halua pensselillä koskettavan. Ohjaaja antaa musiikin soida muutamien minuuttien ajan, jonka jälkeen hän pikkuhiljaa hiljentää musiikkia niin, että se lopulta loppuu kokonaan. Tämän jälkeen ohjaaja kiittää rentoutushetkestä ja perhe voi kertoa ohjaajille miltä kokemus heidän mielestään tuntui.

Perheiltä kysytään kirjallisesti ennen pois lähtemistä tulivatko he kuulluksi ja saivatko sanoa haluamansa.

TOINEN RYHMÄKERTA: Arjen hallinta

Tavoite:

Toisen kerran tavoitteena on arjen selkiyttäminen ja hallinta. Perheet tekevät viikkokalenterin, johon kirjataan konkreettisesti viikonaikana tapahtuvat asiat.

Aihe: Kuulumiskierros, viikkokalenterin laatiminen ja rentoutuminen

Tarvittavat materiaalit:

- A4- paperia, värityskirjoja, kyniä
- 7 eriväristä A2 - kokoista kartonkia, liimaa, sakset
- Vahakangas, muovailuvahoja
- Patjoja, pensseleitä, cd- levy ja cd- soitin

Toiminta:

Kaikkien osallistujien saavuttua paikalle, aloitetaan kuulumiskierros johon varataan aikaa 10-15minuuttia. Ohjaaja kysyy jokaiselta osallistujalta miten viikko on mennyt ja minkälainen tunne jäi edellisen kerran jälkeen. Kun kuulumiskierros on käyty läpi, ohjaaja kertoo päivän ohjelmasta ja ohjeistaa viikkokalenterin tekemisen.

Perheet aloittavat viikkokalenterin suunnittelun ja toteuttamisen, jonka tarkoituksena on hahmottaa arjen aikataulutusta ja helpottaa päivän sujumista. Pöydillä on kalenteriin tarvittavat askartelutarvikkeet, jotka on laitettu ennen ryhmän aloitusta valmiiksi. Ohjaajien tarkoituksena on käydä ohjaamassa perheitä ja pyytää heitä pohtimaan arjen tapahtumia ja aikatauluja sekä kirjaamaan ne ylös. Kalenteri rakennetaan leikkaamalla kartongista eri viikonpäiville erilaiset värikoodit. Ne liimataan kokonaiseen A2 kokoiseen kartonkiin. Viikonpäiviin täytetään konkreettisia esimerkkejä perheen päivän toiminnoista, kuten esimerkiksi heräämisaika, hampaanpesut, pukeutuminen, aamupala ja niin edelleen.

Tapaaminen päättyy rentoutumishetkeen. Rentoutuminen on vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutushetki. Rentoutuminen tapahtuu lattialla, jolloin lapsi makaa patjan päällä. Ohjaaja voi sammuttaa valot, mikäli se sopii kaikille osallistujille. Rauhallisen taustamusiikin soidessa, vanhempi alkaa maalipensselillä sivellä lasta. Lapsi saa esittää toiveita, mikäli on kohtia joihin hän ei halua pensselillä koskettavan. Ohjaaja antaa musiikin soida muutamien minuuttien ajan, jonka jälkeen hän pikkuhiljaa hiljentää musiikkia niin, että se lopulta loppuu kokonaan. Tämän jälkeen ohjaaja kiittää rentoutushetkestä ja perhe voi kertoa ohjaajille miltä kokemus heidän mielestään tuntui.

Perheiltä kysytään kirjallisesti ennen pois lähtemistä tulivatko he kuulluksi ja saivatko sanoa haluamansa.

KOLMAS RYHMÄKERTA: Vanhemmuuden tukeminen

Tavoite:

Kolmannen kerran tavoitteena on tukea vanhemmuutta. Vanhemmuuden roolikartta toimii työskentelyvälineenä, sillä sen avulla voidaan tarkastella vanhemmuuden eri osa-alueita. Vanhemmuuden roolikartta soveltuu kaiken ikäisten lasten vanhemmuuden arviointiin. Roolikartan avulla voi pohtia ja keskustella vanhemmuudesta ja vanhemmuuden eri rooleista.

Tarvittavat materiaalit:

- A4- paperia, värityskirjoja, kyniä
- Vahakangas, muovailuvahoja
- Patjoja, pensseleitä cd- levy ja cd- soitin

Toiminta:

Ryhmä aloitetaan jälleen kuulumiskierroksella johon varataan aikaa 10-15minuuttia. Ohjaaja kysyy jälleen jokaiselta osallistujalta miten viikko on mennyt ja minkälainen tunne jäi edellisen kerran jälkeen. Kun kuulumiskierros on käyty läpi, ohjaaja kertoo päivän ohjelmasta ja ohjeistaa lapset pöydän ääreen. Lapsien piirtäessä perhepotrettia vanhemmat pysähtyvät miettimään vanhemmuuden rooleja. Vanhemmat täyttävät roolikartan, jossa päärooleja voidaan kuvata erikokoisilla ympyröillä, jotka kuvaavat roolin läheisyyttä tai etäisyyttä. Alarooleja merkitään ja jaotellaan karttaan seuraavasti; ++ylikehittynyt +sopiva - alikehittynyt ja - - puuttuva rooli. Pää- ja alarooleja voidaan pilkkoa yksittäisiksi teoiksi ja arvioida mitä se merkitsee lapsen elämässä. Tämän jälkeen tarkastelemme roolikartan tuloksia ja ihastelemme perhepotretteja. Vanhemmuudenroolikartta on työvälineenä hyvä ja sitä voi käsitellä useammankin ryhmäkerran aikana.

Tapaaminen päättyy rentoutumishetkeen. Rentoutuminen on vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutushetki. Rentoutuminen tapahtuu lattialla, jolloin lapsi makaa patjan päällä. Ohjaaja voi sammuttaa valot, mikäli se sopii kaikille osallistujille. Rauhallisen

taustamusiikin soidessa, vanhempi alkaa maalipensselillä sivellä lasta. Lapsi saa esittää toiveita, mikäli on kohtia joihin hän ei halua pensselillä koskettavan. Ohjaaja antaa musiikin soida muutamien minuuttien ajan, jonka jälkeen hän pikkuhiljaa hiljentää musiikkia niin, että se lopulta loppuu kokonaan. Tämän jälkeen ohjaaja kiittää rentoutushetkestä ja perhe voi kertoa ohjaajille miltä kokemus heidän mielestään tuntui.

Perheiltä kysytään kirjallisesti ennen pois lähtemistä tulivatko he kuulluksi ja saivatko sanoa haluamansa.

NELJÄS RYHMÄKERTA: Tulevaisuuden näkymät

Tavoite:

Neljännän kerran tavoitteena on pysähtyä miettimään tulevaisuutta ja sen tarjoamia mahdollisuuksia. Unelmakartan tavoitteena on valmistella henkisesti muutokseen ja kannustaa suhtautumaan muutokseen avoimesti.

Tarvittavat materiaalit:

- A4- paperia, värityskirjoja, kyniä
- Vahakangas, muovailuvahoja
- Patjoja, pensseleitä cd- levy ja cd- soitin

Toiminta:

Kaikkien osallistujien saavuttua paikalle, aloitetaan kuulumiskierros johon varataan aikaa 10-15minuuttia. Ohjaaja kysyy jokaiselta osallistujalta miten viikko on mennyt ja minkälainen tunne jäi edellisen kerran jälkeen. Kun kuulumiskierros on käyty läpi, ohjaaja kertoo päivän ohjelmasta ja ohjeistaa unelmakartan tekemisen.

Perheet tekevät unelmien kartan leikkaamalla lehdistä kuvia unelmistaan ja liimaamalla ne alustalle. Unelmakarttojen tekemisen aikana mietimme tärkeitä asioita ja sitä millaiset asiat tekevät perheet onnellisiksi. Keskustelemme myös tulevaisuudesta ja sen haasteista sekä onnistumisista. Karttojen tekemiseen ja keskusteluihin varataan aikaa noin 30-45minuuttia.

Tapaaminen päättyy rentoutumishetkeen. Rentoutuminen on vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutushetki. Rentoutuminen tapahtuu lattialla, jolloin lapsi makaa patjan päällä. Ohjaaja voi sammuttaa valot, mikäli se sopii kaikille osallistujille. Rauhallisen taustamusiikin soidessa, vanhempi alkaa maalipensselillä sivellä lasta. Lapsi saa esittää toiveita, mikäli on kohtia joihin hän ei halua pensselillä koskettavan. Ohjaaja antaa musiikin soida muutamien minuuttien ajan, jonka jälkeen hän pikkuhiljaa hiljentää musiik-

kia niin, että se lopulta loppuu kokonaan. Tämän jälkeen ohjaaja kiittää rentoutushetketä ja perhe voi kertoa ohjaajille miltä kokemus heidän mielestään tuntui.

Perheiltä kysytään kirjallisesti ennen pois lähtemistä tulivatko he kuulluksi ja saivatko sanoa haluamansa.

VIIDES RYHMÄKERTA: Tunteet

Tavoite:

Viidennen eli viimeisen kerran tavoitteena on miettiä tunteita. Tavoitteena on tunnistaa erilaisia tunteita ja ajatuksia, sillä ne vaikuttavat hyvän päivän rakentamiseen. Ryhmän ohjaajien tavoitteena on saada osallistujat miettimään: Miltä sinusta useimmiten tuntuu? Miten tunteesi vaikuttavat lapsesi hoitamiseen? Vaikuttaako jotkut tietyt tunteesi siihen, miten toimit yksin ollessasi?

Tarvittavat materiaalit:

- A4- paperia, värityskirjoja, kyniä
- Vahakangas, muovailuvahoja
- Patjoja, pensseleitä cd- levy ja cd- soitin
- Kimble- peli

Toiminta:

Kaikkien osallistujien saavuttua paikalle, aloitetaan kuulumiskierros johon varataan aikaa 10-15 minuuttia. Ohjaaja kysyy jokaiselta osallistujalta miten viikko on mennyt ja minkälainen tunne jäi edellisen kerran jälkeen. Kun kuulumiskierros on käyty läpi, ohjaaja kertoo päivän ohjelmasta.

Kuulumiskierroksen jälkeen perheet pelaavat Kimbleä. Pelaamisen tarkoituksena on tarjota lapselle ja vanhemmalle yhteinen vuorovaikutuksellinen pelihetki. Pelaamisen jälkeen mennään pöytien ääreen jossa lapset voivat samalla piirtää kun keskustellaan. Aiheena on tunteiden tarkastelu ja niiden nimeäminen. Keskustelu on vapaamuotoista, mutta ohjaajan tulee tarvittaessa esittää apu- ja lisäkysymyksiä ja johdatella keskustelua.

Tapaaminen päättyy rentoutumishetkeen. Rentoutuminen on vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutushetki. Rentoutuminen tapahtuu lattialla, jolloin lapsi makaa patjan päällä. Ohjaaja voi sammuttaa valot, mikäli se sopii kaikille osallistujille. Rauhallisen taustamusiikin soidessa, vanhempi alkaa maalipensselillä sivellä lasta. Lapsi saa esittää

toiveita, mikäli on kohtia joihin hän ei halua pensselillä koskettavan. Ohjaaja antaa musiikin soida muutamien minuuttien ajan, jonka jälkeen hän pikkuhiljaa hiljentää musiikkia niin, että se lopulta loppuu kokonaan. Tämän jälkeen ohjaaja kiittää rentoutushetketä ja perhe voi kertoa ohjaajille miltä kokemus heidän mielestään tuntui.

Perheiltä kysytään kirjallisesti ennen pois lähtemistä tulivatko he kuulluksi ja saivatko sanoa haluamansa. Pyydämme myös yleisen palautteen ryhmän toiminnasta ja siihen sisältyneistä tehtävistä. Loppukeskusteluun varataan noin kymmenen minuuttia.

LIITE 3: Haastattelukysymykset vanhemmille

Taustatiedot:

1. Kerro perheestäsi

Yhteistyötahojen tuntemus:

2. Mitä tiedät perhetyöstä?
3. Mitä ajattelet A-klinikan osallistumisesta tähän ryhmään?

Ryhmän toiminta:

4. Minkälaisia ajatuksia sinulle heräsi kutsukirjeestämme?
5. Jos osallistuisit ryhmäämme, minkälaisia kokemuksia uskoisit saavasi?
(tässä vaiheessa kerromme, mitä tekisimme ryhmissä)
6. Mitä mieltä olet ryhmätehtävistä?
7. Miltä Sinusta tuntuisi jakaa perheesi asioita ryhmässä?
8. Voisivatko tehtävät ja keskustelut auttaa perhettäsi arjessa?
9. Miten perheenne arki voisi muuttua ryhmän ansiosta?
10. Millaista tukea tarvitsisit arjessa?

LIITE 4: Haastattelukysymykset A-klinikalle

1. Mitä hyvää ryhmäsuunnitelmassa oli?
2. Mitä kehitettävää mielestänne olisi ollut?
3. Mitä A-klinikan työnkuvaan kuuluu?
4. Koetko lastensuojelun ja A-klinikan yhteistyön tärkeänä?
5. Miten kehittäisitte yhteistyötä, jos koette tärkeänä?
6. Miten tuette lapsiperheitä?
7. Miten voisitte kehittää lapsiperheiden tukemista?
8. Millaista verkostotyötä teette ja kenen kanssa?
9. Miten olisimme voineet toimia toisin?

LIITE 5: Haastattelukysymykset lastensuojelun perhetyölle

1. Mitä hyvää ryhmäsuunnitelmassa oli?
2. Mitä kehitettävää mielestänne olisi ollut?
3. Mitä lastensuojelun perhetyön työnkuvaan kuuluu?
4. Koetko lastensuojelun perhetyön ja A-klinikan yhteistyön tärkeänä?
5. Miten kehittäisitte yhteistyötä, jos koette tärkeänä?
6. Millä menetelmillä tuette lapsiperheitä?
7. Miten voisitte kehittää lapsiperheiden tukemista?
8. Millaista verkostotyötä teette ja kenen kanssa?
9. Miten olisimme voineet toimia toisin?
10. Miten olisimme voineet toimia toisin, jotta olisimme saaneet lastensuojelun työntekijät motivoitua mukaan hankkeeseemme?